

20
25

© Gregor Subic

UDHËZUES PËR PJESEMARRJEN PUBLIKE

Dokument udhëzues për përmirësimin
e proceseve pjesëmarrëse

Zbatuar nga:

euronatur

 EcoAlbania

Financuar nga:

 **Austrian
Development
Agency**

Parathënie

Pjesëmarrja publike është një gur themeli i qeverisjes demokratike, duke siguruar që komunitetet të kenë një zë në vendimmarrjet që ndikojnë në jetën, mjedisin dhe të ardhmen e tyre. Angazhimi efektiv i publikut nxit transparencën, gjithëpërfshirjen dhe besimin midis vendimmarrësve dhe qytetarëve, duke çuar përfundimisht në rezultate më të informuara, të drejta dhe të qëndrueshme.

Sektori i ujit në Shqipëri është ndër sektorët më kompleksë në aspektin e qeverisjes. Përfshirja e shumë aktorëve, si dhe zhvillimi i proceseve brenda një kuadri rregullator të gjerë, shpesh e bën procesin e vendimmarrjes tepër të ndërlikuar për publikun që ta ndjekë. Për më tepër, angazhimi i aktorëve që marrin pjesë në qeverisjen e ujit në mënyrë të veçuar, dhe veçanërisht fragmentimi i brendshëm brenda aktorëve kryesorë, krijon shpesh boshllëqe të mëdha që e ndajnë procesin e vendimmarrjes nga aktorë të tjerë si komuniteti shkencor, shoqëria civile dhe komunitetet vendore.

Meqenëse uji është një sektor që është i lidhur në mënyrë të pashmangshme me shumë sektorë të tjerë si bujqësia, zhvillimi rural, turizmi dhe mbrojtja e natyrës, qeverisja e tij kërkon një qasje gjithëpërfshirëse. Kjo është pikërisht qasja kryesore e projektit “ESPID 4 Vjosa”, i cili synon të ndërtojë ura ndërmjet aktorëve të ndryshëm dhe të krijojë një mjedis mundësues për një vendimmarrje pjesëmarrëse në sektorin e ujit. Në këtë kuadër, ky udhëzues përbën një pjesë të kontributit të projektit për të ndërtuar një model më të mirë qeverisjeje në sektorin e ujit në Shqipëri.

Ky Udhëzues për Pjesëmarrjen Publike është hartuar për të ofruar një qasje të strukturuar në angazhimin e komuniteteve, aktorëve dhe qytetarëve në proceset e vendimmarrjes. Ai përshkruan parimet kyçe, kuadrin rregullator, praktikat më të mira dhe hapat praktikë për të lehtësuar një pjesëmarrje domethënëse, duke siguruar që perspektiva të ndryshme të dëgjohen dhe të merren parasysh.

Duke ndjekur këto udhëzime, politikëbërësit, institucionet shtetërore, organizatat e shoqërisë civile dhe aktorët e tjerë mund të krijojnë mundësi për dialog, të fuqizojnë komunitetet dhe të forcojnë llogaridhënien. Pjesëmarrja publike nuk është thjesht një formalitet procedural; ajo është një e drejtë themelore që forcon institucionet demokratike dhe promovon kohezionin shoqëror.

I inkurajojmë të gjithë aktorët që ta përdorin këtë udhëzues si një mjet për të nxitur një kulturë angazhimi, ku çdo zë ka rëndësi dhe veprimi kolektiv çon drejt ndryshimeve pozitive. Së bashku, mund të ndërtojmë shoqëri më të përgjegjshme, gjithëpërfshirëse dhe të qëndrueshme.

Shkurtime

ESPID 4 Vjosa	Përmirësimi i Ndërlidhjes Shkencë-Politikë për Lumin Vjosa
AKBU	Agjencia Kombëtare e Burimeve Ujore
AKM	Agjencia Kombëtare e Mjedisit
AKZM	Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura
PKLEV	Parku Kombëtar "Lumi i Egër i Vjosës"
RRShCV	Rrjeti i Shoqërisë Civile për Vjosën
OJQ	Organizatë Joqeveritare
BNRN	Bashkimi Ndërkombëtar për Ruajtjen e Natyrës
BE	Bashkimi Evropian
PKIE	Plani Kombëtar për Integrimin Evropian
DRM	Drejtoria Rajonale e Mjedisit
VKM	Vendim i Këshillit të Ministrave
AKTK	Agjencia Kombëtare e Trashëgimisë Kulturore
KE	Komisioni Evropian
VNM	Vlerësimi i Ndikimit në Mjedis
PPP	Partneritet Publiko-Privat
GIS	Sistemi Gjeografik i Informacionit
MTM	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit

Lista e Figurave

Figura 1	11
Gjatë Raundit të Dytë të Konsultimeve me Autoritetet Kombëtare – Ndalesa e Dytë © B. Guri	
Figura 2	12
Gjatë raundit të parë të punëtorive me palët e interesuara lokale – Seminar në Vlorë © L. Lazaj	
Figura 3	13
Hartografia e problemeve në luginën e sipërme të Vjosës nga palët e interesuara lokale gjatë raundit të parë të seminareve në Përmet © L. Lazaj	
Figura 4	14
Harta e presioneve dhe problemeve në fazën përfundimtare e përgatitur nga ekspertët © L. Lazaj	
Figura 5	16
Fotografi nga ngjarja e krijimit të Parkut Kombëtar të Lumit të Egër të Vjosës në Tepelenë në mars 2023 © A. Guri	
Figura 6	21
Protestë e banorëve të Luginës së Vjosës pranë kantierit të ndërtimit të HEC-Benca © Ervis Loçe	
Figura 7	39
Gjatë punës shkencore në Lumin e Shushicës, grupi i ekspertëve Austriakë © Joshua David Lim	
Figura 8	59
Ngjarje publike në kuadër të fushatës për mbrojtjen e Vjosës © Elona Shkëmbi	
Figura 9	60
Rezultatet e sondazheve për themelimin e PKLE të Vjosës © Sondazhi i Opinionit Publik / ADRA	
Figura 10	61
Infografik nga raporti i raportit të palëve të interesuara © Nga Raporti i Palëve të Interesit të PKLE	

Lista e Figurave

Figura 11	62
Infografik nga raporti i raportit të palëve të interesuara © Nga Raporti i Palëve të Interesit të PKLE	
Figura 12	63
Matrica e Planit të Angazhimit © Nga Raporti i Palëve të Interesit të PKLE	
Figura 13	64
Foto nga workshop-e për angazhimin e palëve të interesuara. © B. Guri	
Figura 14	65
Takime nga procesi i përgatitjes së Planit të Menaxhimit për PKLE të Vjosës © B.Guri	
Figura 15	70
Organizimi i projektit Kamp me qasje transdisiplinore.	
Figura 16	74
Përmbledhje e fazave të ndryshme të projektit.	
Figura 17	77
“Nga shumë objektiva disiplinore drejt një planifikimi të koordinuar” – përshkrim skematik i integritetit të objektivave të ndryshme disiplinore në një ‘Leitbild’ integrues si bazë për planin gjithëpërfshirës të menaxhimit;	
Figura 18	78
Shembull i bazës së të dhënave GIS të planit të menaxhimit të Luginës së Kampit bazuar në aspektet e rrezikut nga përmbytjet, menaxhimit të përmbytjeve dhe menaxhimit të vegjetacionit.	

Tabela e Përmbajtjes

01	Hyrje	8
02	Mjedisi dhe Njerëzit – Konteksti Shqiptar	18
03	Detyrimet Ligjore në Shqipëri për Pjesëmarrjen e Publikut në Proceset Vendimmarrëse	22
04	Parimet Udhëzuese të Praktikës Më të Mirë për Procesin e Pjesëmarrjes Publike	36
05	Hapat për Planifikimin e Procesit të Pjesëmarrjes Publike	40
06	Metodat dhe Mjetet e Pjesëmarrjes	46
07	Fazat e Pjesëmarrjes	52
08	Roli dhe Përgjegjësitë e Palëve të Ndryshme të Interesuara në Procesin e Pjesëmarrjes Publike	54
09	Pjesëmarrja e publikut në procesin e krijimit të parkut kombëtar të lumit të egër Vjosa	58
10	Rast Studimi: Zhvillimi i qëndrueshëm i Kampit të Peizazhit të Lumit	68

Hyrje

01

Forcimi i Demokracisë është një shtyllë kryesore e stabilitetit dhe sigurisë në shumicën e shteteve. Sigurimi i kësaj kërkon dy gjëra: akses në informacion dhe pjesëmarrje aktive. Kjo është thelbësore jo vetëm në procese të mëdha, siç janë zgjedhjet kombëtare, por gjithashtu edhe në nivel lokal, për shembull, kur planet e zhvillimit rajonal nisin ndërtimin e veçorive të reja në çdo fshat ose në hapësira të përbashkëta.

Pjesëmarrja efektive publike është një tipar i shteteve demokratike që çon në një qeverisje më efikase dhe ka një rëndësi të veçantë kur merren vendime për përdorimin dhe menaxhimin e burimeve natyrore, të cilat shpesh ndikojnë në pasurinë publike dhe private. Ajo njihet në mbarë botën si një praktikë më e mirë në qeverisjen e mjedisit. Angazhimi i publikut në vendimmarrjen për politikën mjedisore mund të përmirësojë reputacionin ndërkombëtar të një vendi dhe të tregojë përputhshmërinë me marrëveshjet globale mjedisore dhe detyrimet për të drejtat e njeriut.

Pjesëmarrja publike do të thotë përfshirja e qytetarëve në formulimin, analizën dhe zbatimin e politikave, ligjeve dhe rregulloreve. Këto procese kanë për qëllim informimin dhe angazhimin e publikut të gjerë, duke përfshirë komunitetet lokale dhe aktorët e interesit në vendimmarrje, duke siguruar që individët dhe komunitetet të jenë të vetëdijshëm për iniciativat nga autoritetet që ndikojnë në jetën e tyre të përditshme. Gjithashtu, ajo është një qasje strategjike për menaxhimin e burimeve natyrore që përmirëson rezultatet dhe qëndrueshmërinë e projekteve mjedisore.

Pjesëmarrja publike i jep legjitimitet veprimeve dhe vendimeve të qeverisë. Kur njerëzit përfshihen në procesin e vendimmarrjes, ata kanë më shumë mundësi të kuptojnë, pranojnë dhe respektojnë rezultatet. Përfshirja e publikut në procesin e miratimit të politikave është thelbësore për të kapërcyer mundësitë e konflikteve në fazat e mëvonshme të procesit. Njerëzit kanë më shumë besim në liderët dhe institucionet e tyre kur mendimet e tyre merren parasysh. Kjo, fatkeqësisht, shpesh neglizhohet nga autoritetet publike, të cilat më vonë përballen me kundërshtimin publik. Angazhimi i hershëm dhe i vazhdueshëm i publikut ndihmon në identifikimin dhe prioritarizimin e problemeve dhe shqetësimeve të mundshme që mund të bëhen pengesa për zbatimin e projektit. Nëse këto trajtohen në mënyrë proaktive, mund të shmangen vonesat, mund të reduktohen kostot që lidhen me konflikte ose gjyqe dhe mund të përmirësohet planifikimi dhe ekzekutimi i projektit.

Në këmbim, përfshirja e një game të gjerë aktorësh në proceset e vendimmarrjes për çështje kyçe mjedisore ofron akses në njohuri lokale, ekspertizë dhe perspektiva që mund të përmirësojnë ndjeshëm cilësinë dhe efektivitetin e vendimmarrjes. Një gamë e gjerë aktorësh mund të zbulojë probleme të mundshme, mundësi dhe zgjidhje që politikanët vetë mund të mos jenë të vetëdijshëm për to. Njerëzit lokalë, përfshirë grupet e marginalizuara, i njohin më mirë kushtet lokale dhe gjithashtu disponojnë njohuri tradicionale (lokale) që mund të çojnë në zgjidhje më të drejta që nuk favorizojnë ose dëmtojnë asnjë grup të caktuar në komunitet. Përfshirja e komuniteteve lokale mund të çojë në lidhjen e njohurive tradicionale ekologjike me praktikatat moderne të ruajtjes, të cilat mund të përmirësojnë ruajtjen e biodiversitetit dhe qëndrueshmërinë ekologjike, si dhe të sjellin zgjidhje më inovative dhe adaptuese për sfida të ndërlikuara mjedisore.

Projektet të cilat janë dizajnuar me pjesëmarrje publike kanë më shumë mundësi të plotësojnë nevojat reale të komunitetit dhe, për këtë arsye, përfaqësojnë një përdorim më efikas të fondeve. Pjesëmarrja publike mund gjithashtu të zbulojë mundësi për shpërndarjen e kostove dhe partneritete që mund të reduktojnë barrën financiare për qeveritë.

Përfshirja e publikut në iniciativa mjedisore nxit një ndjenjë pronësie dhe përgjegjësie për burimet natyrore, forcon lidhjet e komunitetit dhe ndihmon në ndërtimin e kapitalit shoqëror. Kjo ndjenjë e rritur e komunitetit mund të jetë e paçmuar në kohëra stresi mjedisor ose kur mobilizohen veprime kolektive. Kështu, mund të sigurohet që strategjitë e ruajtjes dhe menaxhimit të bazohen në një kuptim të thellë të ekosistemit lokal dhe kontekstit kulturor. Kjo mund të çojë në praktika më të qëndrueshme dhe ekologjike të ndjeshme, të cilat kanë më shumë mundësi të jenë të suksesshme në afat të gjatë.

Përfshirja e publikut mund të bëhet përmes konsultimeve dhe takimeve, si dhe përmes proceseve të angazhimit të aktorëve të interesit, të dizajnuara posaçërisht.

1.1. Roli i ESPID 4 Vjosa në Pjesëmarrjen Publike

Pavarësisht planeve, strategjive dhe ligjeve të ndryshme, Shqipëria po përballlet gjithnjë e më shumë me probleme mjedisore që përkeqësohen nga mungesa e koordinimit mes aktorëve të ndryshëm. Në një kontekst politik kombëtar, ku njohuritë shkencore shpesh nuk kuptohen ose nuk përdoren nga politikanët, ka lindur një tjetërsim në rritje që jo vetëm që refuzon, por edhe përjashton mundësitë për bashkëpunim.

Projekti ESPID 4 Vjosa, i cili synon të ndërtojë një urë lidhëse mes aktorëve kryesorë në hartimin e politikave mjedisore, konkretisht autoriteteve, komunitetit shkencor dhe shoqërisë civile, ka për qëllim përmirësimin e pjesëmarrjes publike si një nga objektivat e tij kryesore. Në këtë kuadër, projekti ka ndihmuar në përmirësimin e komunikimit ndërmjet këtyre tre aktorëve kryesorë dhe gjatë viteve ka arritur të krijojë kanale komunikimi, veçanërisht ndërmjet komunitetit shkencor dhe vendimmarrësve në Shqipëri.

Figura 1:
Gjatë Raundit të
Dytë të Konsultimeve
me Autoritetet
Kombëtare – Ndalesa
e Dytë
© B. Guri

Grumbullimi i të dhënave dhe shpërndarja e tyre me institucionet kryesore ka qenë një pjesë shumë e rëndësishme e projektit ESPID4Vjosa. Qasja e zhvillimit të kërkimeve të përbashkëta dhe aktiviteteve të monitorimit në terren ndërmjet komunitetit shkencor dhe ekspertëve të institucioneve kryesore si AKBU, AKM dhe AKZM tregon potencialin për bashkëpunim të qëndrueshëm dhe përfshirjen e drejtpërdrejtë të shkencës në procesin e vendimmarrjes. Për më tepër, projekti ka qenë i angazhuar në punëtori dhe takime për shpërndarjen e informacionit me staf nga bashkitë, universitetet dhe ekspertët e trajnuar për këtë qëllim.

Figura 2:

Gjatë raundit të parë të punëtorive me palët e interesuara lokale – Seminar në Vlorë

© L. Lazaj

Figura 3:
Hartografia e problemeve në luginën e sipërme të Vjosës nga palët e interesuara lokale gjatë raundit të parë të seminareve në Përmet
© L. Lazaj

Për më tepër, të gjitha të dhënat e mbledhura gjatë projektit kanë kontribuar në procese të rëndësishme të hartimit të politikave, siç është përgatitja e Planit të Menaxhimit të Parkut Kombëtar të Lumit të Egër të Vjosës ose procesi i vlerësimit të Planit të Menaxhimit të Basenit të Lumit të Vjosës.

Përveç qasjes shkencor-politike që plotëson enigmën, projekti ESPID 4 Vjosa ka ndihmuar në zhvillimin e një qasjeje të gjerë participative. Kjo u arrit përmes krijimit të Rrjetit të Shoqërisë Civile të Vjosës (RRShCV). Rrjeti përbëhet nga një duzinë OJQ-ve të angazhuara në basenin e lumit Vjosa dhe të përkushtuara për mbrojtjen e mjedisit dhe të drejtat shoqërore. Rrjeti, kapaciteti i monitorimit të politikave të të cilit është forcuar kolektivisht, është një trup i strukturuar që fillimisht kërkon anëtarësim në organet vendimmarrëse lokale si Këshilli i Basenit të Lumit të Vjosës dhe pastaj në institucione të tjera publike përgjegjëse për menaxhimin e natyrës dhe burimeve natyrore.

Projekti ESPID 4 Vjosa që në fillim të tij ka ndjekur një qasje gjithëpërfshirëse dhe konsultuese me grupet e interesit.

Grupi i ekspertëve të projektit së bashku me ekipin e EcoAlbanias e ka ndërtuar gjithë punën e përgatitjes së raporteve teknike në që përfshijnë temat më specifike të qeverisjes së ujit pikërisht me përcaktimin e çështjeve që kanë më shumë rëndësi në rastin specific të Vjosës.

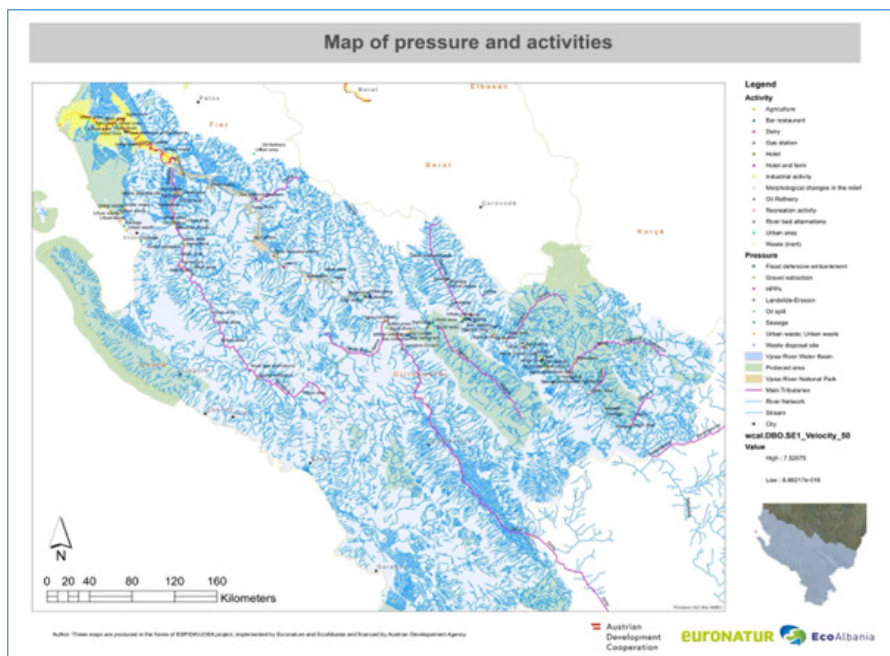

Figura 4:

Harta e presioneve dhe problemeve në fazën përfundimtare e përgatitur nga ekspertët © L. Lazaj

Temat e analizuar janë vendosur bashkarisht me përfaqësuesit teknikë të AMBU. Për këtë arsye, në takimin e parë "Pit Stop" mes ekspertëve të projektit dhe stafit të AMBU janë përcaktuar pikërisht këto fusha tematike të analizës, nisur edhe nga orientimi prej nevojave të vetë AMBU si autoriteti kryesor koordinues për qeverisjen e baseit të Vjosës.

Pas përcaktimit ekspertët e projektit kanë vijuar punën në draftimin e raporteve të shkurtuara tematike ndërkohë që paralelisht me këtë proces, ka vijuar konsultimi me grupet lokale të interesit.

Jansë zhvilluar 2 raunde konsultimesh me grupet lokale të interesit në të gjithë pellgun e Vjosës, me takime të mbajtura në Përmet, Tepelenë, Gjirokastrë, Vlorë, Këlcyrë, Selenicë, Memaliaj e Dropull. Konsultimet kanë përfshirë aktorë të pushtetit vendor, agjenci shtetërore, përfaqësues të shoqërisë civile, sektorit privat dhe sferës akademike lokale. I gjithë procesi i ndjekur ka qenë një proces gjithëpërfshirës dhe mjaft i frytshëm, ku nëpërmjet shkëmbimit të informacionit të prezantuar nga grupi i ekspertëve

dhe njohurisë së aktorëve lokalë është bërë i mundur verifikimi dhe saktësimi i çështjeve të caktuara. Përmes konsultimit në këto takime është ndërtuar harta e presioneve dhe çështjeve kryesore të evidentuara në basenin e Vjosës që i përkasin 7 sferave tematike të dakordësuara paraprakisht me AMBU.

Për të përmbyllur ciklin konsulties dhe pjesëmarrës, hartat dhe raportet e shkurtuara janë prezantuar në një takim të dytë më të zgjeruar jo vetëm me AMBU por edhe me autoritetet e tjera qëndrore si Ministria e Bujqësisë, Agjencia e Turizmit, Agjencia e Zonave të Mbrojtura etj.

Në përfundim, hartëzimi i problematikave i zhvilluar përmes një procesi pjesëmarrës dhe konsultues në vijimësi do t'i shërbejë AMBU dhe nismave të tjera të mëvonshme që do të punojnë në fushën e qeverisjes së mirë të ujit në pellgun e Vjosës. Më i rëndësishmi prej tyre është padyshim hartimi i Planit të integruar të Basenit lumor të Vjosës.

1.2. Krijimi i Parkut Kombëtar të Lumit të Egër të Vjosës (PKLEV)

Vjosa në Shqipëri është një nga lumenjtë e fundit, nëse jo i fundit, lumi më i madh evropian që ka ruajtur strukturën e tij natyrore, biodiversitetin dhe proceset natyrore gjatë gjithë rrjedhës së tij kryesore; është një lumë që rrjedh i lirë, i pakufizuar nga diga apo barriera. Çelësi për të kuptuar fenomenin e Vjosës është se ajo dhe degët e saj funksionojnë si një ekosistem i vetë-mjaftueshëm dhe të ruajtur, i mbështetur nga proceset natyrore, sidomos rrjedha e lumit dhe transporti i sedimenteve. Funksionet e ekosistemit të saj dhe biodiversiteti janë bërë një arsye kyçe për shpalljen e saj si Park Kombëtar në mars të vitit 2023.

Për parkun kombëtar, përfshihen vetëm zonat e ujit dhe fusha aktive përmytjeje përgjatë shtratit të lumit. Megjithatë, vetëm pak më shumë se 12,000 ha të lumit dhe brigjeve aktive të erozionit dhe fushave përmytëse janë brenda kufijve të parkut kombëtar. Megjithatë, livadhet, fushat, shkëmbinjtë dhe formacionet e tjera të sipërfaqes mbeten jashtë kufijve të parkut (ato quhen "Lumi i Vjosës"). Kjo është arsyeja pse koncepti i zonifikimit në Parkun Kombëtar të Lumit të Egër të Vjosës është ndryshe nga ai i zonave të tjera të mbrojtura; në shumicën e rasteve, kufijtë e jashtëm dhe zonifikimi i brendshëm përfshijnë vetëm shtratin e lumit dhe zonat që përmyten dhe janë erozionuar nga shtrati i lumit. Si rregull, këto zona përgjatë lumit Vjosa dhe tre degëve të tij janë pronë publike, çka e bën edhe më të lehtë përcaktimin e kufijve dhe zonave në këtë park. Kufijtë e parkut nuk prekën tokat private, pyjet apo kullotat.

Për që Parku Kombëtar i Lumit të Egër të Vjosës (PKLEV) të bëhet vërtet i gjallë, ai duhet të jetë gjithëpërfshirës (duke përfshirë dhe segmentet e mbrojtura të lumit në Greqi, ku lumi Vjosa buron dhe rrjedh me emrin Aaos). Gjatësia gjithëpërfshirëse gjithashtu do të thotë përfshirja e të gjithë degëve që rrjedhin lirshëm dhe estuarit të lumit (që duhet të arrihet në fazat e ardhshme). Sigurisht, një park i tillë ka nevojë për menaxhim të duhur. Këto janë të gjitha detyra për të ardhmen.

Koncepti i Parkut Kombëtar të Lumit të Egër të Vjosës (PKLEV) është unik, pasi është parku i parë kombëtar në Evropë, dhe ndoshta edhe më gjerë, që bazohet ekskluzivisht në një ekosistem lumi që është mjaft i madh për të qenë në një ekuilibër dinamik, pasi mbështetet në procese natyrore të pandryhuara. Sigurisht, ka ndikime të forta në ekosistemin e lumit nga zonat përreth, kryesisht bujqësore dhe pjesërisht urbane, dhe do të ishte jorealiste të pritej që presionet negative nga këto zona periferike të ndalojnë menjëherë. Megjithatë, nëse implementohet koncepti

Figura 5:
Fotografi nga ngjarja e krijimit të Parkut Kombëtar të Lumit të Egër të Vjosës në Tepelenë në mars 2023
© A. Guri

i një "zone buferike" më të gjerë (ndoshta si një nga zonat e Rezervatës së Biosferës dhe të UNESCO-s MAN në të ardhmen), që do të përfshinte tërë Luginën e Vjosës dhe në të cilën menaxhimi dhe shfrytëzimi i burimeve natyrore do të bazohet gradualisht në parimet e qëndrueshmërisë, kjo mund të sjellë një ndikim pozitiv në mbrojtjen e këtij ekosistemi të rëndësishëm.

Një fushatë specifike për të përfshirë publikun, komunitetet lokale dhe palët e interesuara në punën e Parkut është realizuar gjatë procesit të krijimit të tij dhe gjithashtu në përgatitjen për hartimin e planit të menaxhimit. Ky proces duhet të vazhdojë në të ardhmen, sepse do të ndihmojë në mbështetjen e menaxhimit efektiv të zonës së mbrojtur dhe zhvillimin e qëndrueshëm të komuniteteve lokale.

Para dhe në momentin e krijimit të Parkut Kombëtar, ka pasur një nivel jashtëzakonisht të lartë mbështetjeje publike, si lokale ashtu edhe më të gjerë, për krijimin e Parkut Kombëtar. Kjo mbështetje mbetet e lartë dhe mund të ruhet përmes përfshirjes publike në proceset e vendimmarrjes në kuadër të menaxhimit të parkut kombëtar dhe përmes zhvillimit të projekteve që stimulojnë veprimet e komunitetit lokal. Turizmi i qëndrueshëm komunitar është një nga stimujt e tillë, së bashku me bujqësinë e qëndrueshme.

Partneritetet me komunitetet lokale dhe palët kyçe të interesuara janë baza për arritjen efektive të objektivave të Parkut Kombëtar. Partneriteti midis Ministrisë së Turizmit dhe Mjedisit në Shqipëri, Patagonia Inc. dhe IUCN ka luajtur një rol kyç në procesin e krijimit dhe përgatitjes për menaxhimin e Parkut Kombëtar të Lumit të Egër të Vjosës (PKLEV).

1.3. Qëllimi i dokumentit

Qëllimi i këtyre udhëzimeve për pjesëmarrjen publike është të sigurojë një qasje të strukturuar dhe bashkëpunuese për përfshirjen e publikut në planifikimin dhe vendimmarrjen mjedisore. Këto udhëzime kanë për qëllim krijimin e një kornize ku të gjitha palët e interesuara, përfshirë agjencitë qeveritare, autoritetet lokale, OJQ-të, anëtarët e komunitetit dhe grupet e interesit të veçantë, mund të punojnë së bashku në mënyrë efektive për të arritur qëllime të përbashkëta. Duke inkurajuar një dialog gjithëpërfshirës, të hapur dhe me respekt, duke ndarë informacion dhe burime për të mbështetur pjesëmarrjen të informuar, duke punuar në mënyrë bashkëpunuese për të integruar kontributin publik në planifikimin dhe vendimmarrjen mjedisore, dhe duke monitoruar dhe raportuar mbi zbatimin e projekteve mjedisore dhe efikasitetin e pjesëmarrjes publike, udhëzimet synojnë të promovojnë një proces pjesëmarrës që është i drejtë, i përgjegjshëm dhe efektiv në adresimin e sfidave mjedisore dhe në avancimin e zhvillimit të qëndrueshëm.

Këto udhëzime janë shkruar për të qenë të dobishme në parim për përfshirjen e publikut të përgjithshëm në projekte mjedisore në të gjithë Shqipërinë, megjithëse shumica e përmbajtjes lidhet me eksperiencën e krijimit dhe menaxhimit të Parkut Kombëtar të Lumit të Egër të Vjosës (PKLEV). Audienca e synuar për këto udhëzime përfshin të dyja palët; nga njëra anë është publiku i përgjithshëm, përfshirë OJQ-të, institucionet lokale dhe palët e tjera të interesuara, dhe nga ana tjetër janë ata që marrin vendimet, të cilët, së bashku me ekspertët, janë duke përgatitur projekte të ndryshme me impakte mjedisore të pritura.

Mjedisi dhe Njerëzit – Konteksti Shqiptar

02

Marrëdhënia ndërmjet mjedisit dhe njerëzve në Ballkanin Perëndimor, veçanërisht në Shqipëri, është komplekse dhe dinamike. Trashëgimia historike, ndryshimet socio-ekonomike dhe sfidat mjedisore kanë luajtur një rol në menaxhimin e kësaj marrëdhënieje.

Peizazhet në Shqipëri u formuan nga civilizimet e lashta, të cilat ndikuan në përdorimin e tokës, bujqësinë dhe modelet e vendbanimeve. Gjatë regjimit komunist, Shqipëria kaloi nëpër projekte të mëdha industriale të udhëhoqura nga shteti dhe kolektivizimin e bujqësisë, çka çoi në degradimin e rëndë të mjedisit.

Shqipëria ka një nivel të lartë diversiteti gjeologjik dhe biologjik, me shumë specie endemike dhe habitatet dhe ekosistemet specifike. Ajo është e pasur me burime ujore, me lumenj, liqene dhe zona bregdetare të shumta. Këto burime kanë qenë thelbësore për bujqësinë, energjinë dhe konsumimin njerëzor, prandaj përpjekjet për ruajtje janë sfiduar nga presionet e zhvillimit ekonomik. Aktivitetet industriale dhe praktikatat bujqësore jo të qëndrueshme, urbanizimi i pakontrolluar dhe menaxhimi i paadekuat i mbetjeve kanë çuar në ndotje të rëndë të ajrit, ujit dhe tokës. Përdorimi i gjerë i burimeve natyrore, si nxjerrja e ujit dhe përdorimi i ujit për të gjeneruar energji elektrike, ka ndikuar ndjeshëm në gjendjen e ekosistemeve të ujërave të ëmbla. Shpyllëzimi i ligjshëm dhe ilegal ka zvogëluar mbulesën pyjore, ka dëmtuar biodiversitetin dhe – së bashku me mbipopullimin e kullotave – ka kontribuar në erozionin e tokës.

Që nga rënia e komunizmit në fillim të viteve 1990, Shqipëria është përballur me sfidën e gjetjes së një balance ndërmjet zhvillimit ekonomik dhe mbrojtjes mjedisore. Janë bërë përpjekje për të zbatuar masa të politikave mjedisore dhe për t'u integruar në standardet mjedisore evropiane. Megjithatë, sidomos vitet e fundit, zhvillimi masiv i turizmit ka kërcënuar ekzistencën e shumë zonave natyrore, veçanërisht përgjatë bregdetit, por edhe në parqet kombëtare me vlerë. Për më tepër, Shqipëria, ashtu si shumë shtete të tjera në Ballkanin Perëndimor, është gjithnjë e më shumë e përballur me efektet e ndryshimeve klimatike, për shembull, ngjarjet ekstreme të motit që ndikojnë në bujqësi, furnizimin me ujë dhe vendbanimet njerëzore.

Pavarësisht kërcënimit nga zhvillimet masive të përdorimit të tokës, Shqipëria ka ende lumin e fundit të madh me rrjedhje të lirë në territorin e saj, jo vetëm në Ballkan, por edhe më gjerë, Lumin Vjosa. Ai është ruajtur deri më sot në gjithë lavdinë e tij origjinale, kryesisht falë përfshirjes së publikut dhe njerëzve lokalë që nuk donin që lumi i paprekur dhe një krenari kombëtare të bllokohej nga digat hidraulike.

Ishte zëri i arsyeshëm i popullit dhe kuptimi i vendimmarrësve që shpëtuan lumin e fundit të lirë të Evropës nga ndërhyrjet e mëdha. U paraqit një perspektivë e re për lumin: mbrojtja e vlerave të tij natyrore brenda kufijve të Parkut Kombëtar dhe zhvillimi i zonës në terma të menaxhimit të qëndrueshëm të burimeve natyrore, përfshirë zhvillimin e turizmit. Këtu përsëri, megjithatë, mund të mbetet peng: turizmi, nëse menaxhohet mirë, mund të jetë një mundësi e shkëlqyer për ruajtjen e natyrës dhe për zhvillimin e komunitetit lokal. Nëse kjo nuk ndodh, turizmi paraqet një kërcënim të madh për lumin dhe ekosistemin e tij, ndoshta jo më pak se centralet hidrosistematike.

Turizmi i bazuar në ndërtimin dhe promovimin e hoteleve ose marinasve për jahte apo plazheve të rërës për të zëvendësuar dunat natyrore është shkatërrues për natyrën dhe sjell përfitime relativisht të pakta për popullsinë lokale, pasi shumica e fitimeve shkojnë tek pronarët e infrastrukturës turistike. Pra, pritet që pjesëmarrja publike në vendimmarrje për projektet e mëdha zhvillimi të jetë e nevojshme në të ardhmen, por këto mund të sjellin më shumë dëm sesa dobi për njerëzit dhe natyrën përgjatë lumit Vjosa.

Figura 6:
Protestë e banorëve
të Luginës së Vjosës
pranë kantierit të
ndërtimit të HEC-
Benca © Ervis Loçe

Detyrimet Ligjore në Shqipëri për Pjesëmarrjen e Publikut në Proceset Vendimmarrëse

03

Shqipëria ka krijuar një kuadër ligjor që harmonizohet me direktivat e Bashkimit Evropian (BE) për të siguruar pjesëmarrjen e publikut në proceset vendimmarrëse, veçanërisht në çështjet që lidhen me mjedisin. Kuadri ligjor dhe rregulloret që promovojnë transparencën dhe llogaridhënien, si dhe fuqizojnë qytetarët për të kontribuar në menaxhimin e qëndrueshëm të mjedisit dhe në hartimin e politikave, përfshijnë:

3.1 E Drejta Ndërkombëtare e Mjedisit dhe Shqipëria

Në të drejtën kombëtare, parimet e përgjithshme ndërkombëtare të mbrojtjes së mjedisit janë të mishëruara përgjithësisht në kushtetutë si ligji themelor i vendit. I gjithë kuadri ligjor detyruet për zbatimin në vend përcaktohet mbi bazën e këtyre parimeve. Marrëdhënia midis të drejtës ndërkombëtare dhe asaj të brendshme shqiptare përcaktohet në disa nene të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë.

Neni 5 i Kushtetutës përcakton se “Republika e Shqipërisë zbaton të drejtën ndërkombëtare që është e detyrueshme për të”, ndërsa Neni 122 i Kushtetutës përcakton se Republika e Shqipërisë njeh dhe zbaton traktatet ndërkombëtare të ratifikuara prej saj dhe të botuara në Fletoren Zyrtare, pasi ato bëhen pjesë e sistemit të brendshëm juridik të vendit tonë. Traktatet ku Republika e Shqipërisë është palë, përfshirë traktatet mjedisore, janë bërë pjesë e rendit juridik të brendshëm të Shqipërisë përmes miratimit të ligjeve nga Kuvendi i Shqipërisë.

Republika e Shqipërisë ka marrë një sërë angazhimesh në kuadër të traktateve të ndryshme mjedisore dhe i ka bërë dispozitat e tyre të detyrueshme për zbatim në territorin e saj përmes ratifikimit me ligj. Për shembull: Ligji nr. 8216, datë 13.5.1997, ratifikoi anëtarësimin e Republikës së Shqipërisë në Konventën e Bazelit “për Kontrollin e Lëvizjeve Ndërkufitare të Mbetjeve të Rrezikshme dhe Asgjësimin e Tyre”; Ligji nr. 8294, datë 2.3.1998: ratifikimi i Konventës së Bernës “për Ruajtjen e Faunës së Egër dhe Habitatëve Natyrore Evropiane”; Ligji nr. 8556, datë 22.12.1999: zbatimi i anëtarësimit në Konventën e Kombeve të Bashkuara “për Luftën kundër Shkretëtirëzimit në Vendet që Përfshijnë Thatësira të Rënda dhe/ose Shkretëtirëzim, veçanërisht në Afrikë”; Ligji nr. 8672, datë 26.10.2000, për ratifikimin e Konventës së Aarhus-it mbi të drejtën e publikut për informim, pjesëmarrje në vendimmarrje dhe akses në drejtësi në çështjet mjedisore; Ligji nr. 9021, datë 6.3.2003, për zbatimin e anëtarësimit në Konventën për Tregtinë Ndërkombëtare të Llojeve të Faunës dhe Florës së Egra të Rrezikuara (CITES); Ligji nr. 10277, datë 13.5.2010, për zbatimin e anëtarësimit në Konventën e Roterdamit për Procedurën e Pëlqimit të Informuar Paraprak për disa Kimikate dhe Pesticide të Rrezikshme në Tregtinë Ndërkombëtare.

3.2.Konventa e Aarhus-it

Konventa e Aarhus-it ka luajtur një rol pararendës në promovimin e të drejtave të parashikuara nga Parimi 10 i Deklaratës së Rio-s. Kjo Konventë mbetet novatore për lidhjen që krijon ndërmjet të drejtave mjedisore dhe atyre të njeriut, për angazhimin e saj ndaj brezave të ardhshëm dhe për përqendrimin që ka në qeverisje dhe procese vendimmarrëse. Ajo u miratua më 25 qershor 1998 në Aarhus të Danimarkës dhe hyri në fuqi më 30 tetor 2001. Shqipëria e ratifikoi atë në vitin 2000.

Konteksti dhe objektivi i Konventës së Aarhus-it janë të përcaktuara në parathënien dhe në nenet 1–3 të saj. Në mënyrë të veçantë, parathënia thekson lidhjen ndërmjet mjedisit dhe të drejtave të njeriut, si dhe rëndësinë që kanë këto të drejta për zhvillimin mjedisor të qëndrueshëm dhe të shëndetshëm.

Neni 1 përcakton objektivin e Konventës, i cili është “të kontribuojë në sigurimin e së drejtës së çdo personi të brezave të tanishëm dhe të ardhshëm për të jetuar në një mjedis të përshtatshëm për shëndetin dhe mirëqenien e tij/saj”, duke siguruar që Palët të garantojnë të drejtën e aksesit. Nenet 2 dhe 3 përkufizojnë disa terma kyç, si “informacion mjedisor”, “publiku” dhe “publiku i interesuar” dhe vendosin dispozita të përgjithshme mbi funksionimin e Konventës.

Aksesi në informacion:

Aksesi në informacion përbën shtyllën e parë të Konventës. Është e përshtatshme që kjo shtyllë të jetë në qendër të Konventës, pasi pjesëmarrja efektive e publikut në vendimmarrje varet nga një informacion i plotë, i saktë dhe i përditësuar. Megjithatë, kjo e drejtë ka rëndësi edhe më vete, pasi publiku mund të kërkojë informacion për qëllime të tjera përveç pjesëmarrjes. Kjo shtyllë e aksesit ndahet në akses pasiv dhe akses aktiv. Aksesi pasiv i referohet të drejtës së publikut për të kërkuar informacion nga autoritetet dhe detyrimin të këtyre të fundit për të dhënë informacion në përgjigje të një kërkesë. Ky lloj aksesit është i rregulluar nga Neni 4 i Konventës. Aksesi aktiv përfshin të drejtën e publikut për të marrë informacion dhe detyrimin e autoriteteve publike për të mbledhur dhe shpërndarë informacion me interes publik, pa qenë e nevojshme ndonjë kërkesë specifike nga qytetarët. Ky akses rregullohet nga Neni 5 i Konventës.

Neni 5(9) dhe Neni 10(2)(i) i Konventës kërkojnë që Palët të krijojnë gradualisht inventarë ose regjistra të ndotjes. Kjo u mundësua me miratimin e një protokollit në vitin 2003.

Pjesëmarrja e publikut:

Shtylla e dytë e Konventës së Aarhus-it është shtylla e pjesëmarrjes së publikut. Efektiviteti i saj bazohet në dy shtylla të tjera: shtylla e informacionit, e cila siguron që publiku ka akses në të gjithë informacionin relevant për të marrë pjesë në një mënyrë të kohës dhe të kuptueshme, dhe shtylla e aksesit në drejtësi, e cila siguron që publiku ka akses në një procedurë shqyrtimi nëse i mohohet e drejta për të marrë pjesë. Konventa përcakton kërkesa minimale për pjesëmarrjen e publikut në lloje të ndryshme vendimesh për çështje mjedisore: projekte ose aktivitete specifike (Neni 6 dhe Shtojca I), programe, plane dhe politika (Neni 7), dhe zbatimin e rregullores dhe rregulla ligjore të detyrueshme të zbatimit të përgjithshëm (Neni 8).

Kategoria e parë ka të bëjë me pjesëmarrjen e anëtarëve të publikut që mund të preken nga ose të jenë të interesuar për vendimmarrjen mbi një aktivitet të caktuar dhe rregullohet nga Neni 6. Neni 6 përcakton kërkesat për pjesëmarrjen e publikut në vendimet për autorizimin e ndonjë prej aktiviteteve të listuara në Shtojcën I të Konventës. Përveç aktiviteteve specifike të listuara në Shtojcë, ai mbulon gjithashtu të gjitha aktivitetet që janë subjekt i një vlerësimi të ndikimit mjedisor me pjesëmarrje publike sipas ligjit kombëtar.

Neni 6 gjithashtu përcakton se kërkesa për pjesëmarrjen e publikut aplikohet, kur është e përshtatshme, kur rishikohen ose përditësohen kushtet e funksionimit për një aktivitet të listuar në Shtojcë, ose kur një modifikim ose zgjerim i një aktiviteti të listuar në Shtojcë arrin në pragmat e përcaktuara në atë Shtojcë. Më në fund, Neni 6 ofron mundësinë që Palët të vendosin të aplikojnë dispozitat e tij për vendime mbi aktivitete të tjera që nuk janë të listuara në Shtojcën 1, por që mund të kenë efekte të rëndësishme mbi mjedisin. Neni 6 vendos detyrime të qarta, hapi pas hapi, për Palët për të zbatuar një procedurë efektive të pjesëmarrjes publike (shih më poshtë për një model të procedurës së pjesëmarrjes publike).

Pjesëmarrja publike ndahet në tri pjesë:

Vendimmarrja për një aktivitet të caktuar (Neni 6);

Zhvillimi i planeve, programeve dhe politikave (Neni 7);

Hartimi i ligjeve, rregulloreve dhe standardeve ligjore të detyrueshme (Neni 8).

Kërkesat minimale për pjesëmarrje sipas Konventës përmbledhen në »shtatë« hapa, të cilët njihen gjerësisht si një standard ndërkombëtar.

Modeli me shtatë hapa përfshin:

Njoftimi

Pjesëmarrja e hershme

Aksesi në informacionin e nevojshëm

Mundësia për të komentuar

Shqyrtimi i mjaftueshëm i pjesëmarrjes

Njoftimi i menjëhershëm i vendimit të marrë

Përsëritje sipas nevojës

Rekomandimet e Maastricht-it u zhvilluan nga Grupi i Punes për Pjesëmarrjen Publike në Vendimmarrje për të ofruar udhëzime praktike për zbatimin e Shtyllës së Pjesëmarrjes. Rekomandimet e Maastricht-it për Promovimin e Pjesëmarrjes Efektive Publike në Vendimmarrjen Mjedisore (Rekomandimet e Maastricht-it) bazohet në praktikat më të mira ekzistuese dhe janë të destinuara si një mjet praktik për të ndihmuar zyrtarët publikë në hartimin dhe zbatimin e procedurave të pjesëmarrjes publike në vendimmarrjen mjedisore që lidhen me projekte, politika, plane, programe dhe legjislacion që mbulojnë një gamë të gjerë aktiviteteve që mund të kenë ndikim në mjedis, shëndetin dhe mirëqenien e njerëzve. Rekomandimet mund të jenë të dobishme për anëtarët e publikut, përfshirë organizatat joqeveritare dhe sektorin privat, që janë të përfshirë në vendimmarrjen mjedisore.

Aksesi në drejtësi

Shtylla e tretë e Konventës së Aarhus-it është aksesi në drejtësi, i cili është i përcaktuar në Nenin 9. Aksesi në drejtësi ndihmon në zbatimin e shtyllës së informacionit (përkatësisht Neni 4 mbi kërkesat për informacion) dhe shtyllës së pjesëmarrjes publike (përkatësisht Neni 6 mbi pjesëmarrjen publike në vendime për aktivitete të caktuara) në sistemet ligjore kombëtare, si dhe çdo dispozitë tjetër të Konventës që Palët dëshirojnë ta zbatojnë në ligjin e tyre kombëtar në këtë mënyrë. Aksesi në drejtësi gjithashtu i siguron publikut një mekanizëm për zbatimin e drejtpërdrejtë të ligjit mjedisor.

Konventa parashikon të drejtën për të sfiduar

- refuzimin ose përgjigjen e paplotë për kërkesat për informacion
- ligjshmërinë e një aktiviteti të caktuar
- Aktet ose mosveprimet që shkelin ligjin mjedisor kombëtar

Procedurat duhet të jenë të drejta, të barabarta, në kohë dhe të përballeshme

Procedurat për aksesin në drejtësi duhet të jenë të drejta, të barabarta dhe të shpejta. Masat e ofruara duhet të jenë të mjaftueshme dhe efektive, dhe duhet të ekzistojë mundësia për masat e zbatimit kur është e nevojshme. Për më tepër, dhe më e rëndësishmja, procedurat administrative dhe gjyqësore nuk duhet të jenë kaq të shtrenjta sa të dekurajojnë njerëzit nga kërkimi për akses në drejtësi.

Neni 3(8) thotë se Palët duhet të sigurojnë që personat që ushtrojnë të drejtat e tyre sipas Konventës »nuk do të penalizohen, persekutohen ose ngacmohen në asnjë mënyrë për përfshirjen e tyre«. Neni 3(9) Palët kanë njohur rëndësinë e krijimit të një ambienti të sigurt dhe të mundësuar për mbrojtësit e mjedisit, përfshirë mbrojtjen esenciale të personave që raportojnë shkeljet. Kjo u riafirmua në Deklaratat e Maastricht-it dhe Budvës.

3.3 Përputhshmëria me Drejtoritë e BE-së

Përputhshmëria e Shqipërisë me Drejtoritë e BE-së, e theksuar nga ratifikimi i Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit në vitin 2006, detyron vendin të harmonizojë legjislacionin e tij mjedisor me *acquis-in* e BE-së. Ky proces përfshin zbatimin e Drejtorisë 2003/4/EC për Aksesin Publik në Informacionin Mjedisor, e cila përcakton të drejtën e publikut për të aksesuar informacionin mjedisor dhe vendos kushtet se si ky informacion duhet të ofrohet. Po ashtu, procesi duhet të jetë i përputhshëm me Drejtorinë 2003/35/EC për Pjesëmarrjen Publike, e cila përcakton të drejtën e publikut për të marrë pjesë në vendimmarrjen mjedisore, me qëllim përmirësimin e legjitimitetit dhe natyrës demokratike të politikave dhe projekteve qeveritare, duke siguruar që qeverisja mjedisore e Shqipërisë të jetë transparente, gjithëpërfshirëse dhe e përputhshme me standardet evropiane.

Objektivi kryesor i politikës së jashtme të Republikës së Shqipërisë është anëtarësimi në BE, dhe brenda procesit të përgjithshëm të integritit evropian duhet të ekzistojë e njëjta lidhje mes *acquis-it* komunitar dhe ligjit të brendshëm të Shqipërisë.

Aktualisht, Republika e Shqipërisë ka statusin e vendit kandidat për anëtarësim në BE dhe në këtë fazë të integritit, Marrëveshja e Stabilizim-Asociimit (MSA), e cila u nënshkrua më 12 qershor 2006 dhe hyri në fuqi më 1 prill 2009, është një dokument thelbësor. Me miratimin e Planit Kombëtar për Zbatimin e MSA-së (PKZMSA) në shtator 2007, filloi puna për hartimin e një plani për përputhshmërinë me »*acquis*«-in. Plani Kombëtar për Integritin Evropian (PKIE) është një dokument i hartuar nga qeveria shqiptare si pjesë e procesit të integritit të Shqipërisë në Bashkimin Evropian.

Legjislacioni horizontal është një kuadër ligjor që përfshin tre drejtorira të BE-së: Drejtorinë për Vlerësimin e Ndikimit Mjedisor (2011/92/EU), Drejtorinë për Vlerësimin Strategjik të Mjedisit (2001/42/EC) dhe Drejtorinë për Informacionin Mjedisor (2003/4/EC).

Shqipëria ka adaptuar pjesërisht ose plotësisht kuadrin e saj ligjor kombëtar me këto drejtori si pjesë e procesit të anëtarësimit në BE.

3.4 Kuadri Ligjor Kombëtar për Mjedisin

Kuadri ligjor kombëtar në Shqipëri, i hartuar për të përmirësuar pjesëmarrjen publike dhe transparencën, përfshin Ligjin Nr. 44/2015 »Kodi i Procedurave Administrative në Republikën e Shqipërisë,« i cili ofron një kuadër të plotë për proceset administrative, përfshirë pjesëmarrjen publike, Ligjin Nr. 119/2014 »Për të Drejtën për Informacion,« që siguron të drejtën e çdo qytetari për të kërkuar dhe marrë informacion nga çdo organ publik, me detyrime për autoritetet publike për t'iu përgjigjur brenda afateve ligjore, dhe Ligjin Nr. 146/2014 »Për Njoftimin dhe Konsultimin Publik,« i cili vendos procedura për njoftimin dhe konsultimin publik, duke siguruar përfshirjen e publikut në proceset e vendimmarrjes, duke formuar kolektivisht një bazë të fuqishme ligjore që mbështet qeverisjen transparente dhe gjithëpërfshirëse në Shqipëri.

Si një ekonomi në kalim, Shqipëria është në një rrugë të shpejtë zhvillimi. Urbanizimi i shpejtë, zhvillimi ekonomik dhe infrastrukturor, veçanërisht në fushën e energjisë masive dhe infrastrukturës së turizmit, po kërcënon gjithnjë e më shumë mjedisin dhe burimet natyrore ekzistuese, duke ndikuar kështu në zhvillimin e vendit dhe shëndetin ekologjik të ekosistemeve. Ndryshimi i klimës është një faktor shtesë që e përkeqëson situatën.

Nevoja për zhvillim të shpejtë ka lënë vendin të papërgatitur në aspektin e kuadrit rregullator dhe institucional, veçanërisht në sektorin mjedisor. Në këtë kuadër, i gjithë sektori mjedisor në Shqipëri ka kaluar një zhvillim kompleks dhe në shumë raste mjaft të vonuar, i cili nuk garanton ruajtjen e cilësisë së mjedisit.

Procesi i zhvillimit të legjislationit mjedisor në Shqipëri pas viteve 1990 mund të ndahet në tre faza: e para nga viti 1990 deri në 2000, e dyta nga viti 2000 deri në 2011 dhe e treta nga viti 2011 deri në sot. Ligji i parë për mbrojtjen e mjedisit pas periudhës së komunizmit është Ligji Nr. 7664, datë 21.01.1993 »Për Mbrojtjen e Mjedisit«. Ky ligj hodhi bazat e para për mbrojtjen e qëndrueshme të mjedisit, në paralel me zhvillimin e shoqërisë.

Parimet ndërkombëtare të mbrojtjes së mjedisit u njohën, u përcaktuan organet përgjegjëse për mbrojtjen dhe menaxhimin e mjedisit dhe u rregullua mënyra e kontrollit dhe sigurimit të informacionit mjedisor. Gjatë kësaj periudhe, legjislationi u pasurua me ligje të tjera sektoriale që kontribuojnë në menaxhimin dhe mbrojtjen e mjedisit. Kështu, mbrojtja e mjedisit pasqyrohet edhe në normat penale të Kodit Penal të vitit 1995, i cili përfshin një kapitull mbi krimet mjedisore.

Me miratimin e Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë në vitin 1998, e drejta e individit për t'u informuar mbi gjendjen e mjedisit dhe mbrojtjen e tij u njoh si një e drejtë e mbrojtur drejtpërdrejt nga Kushtetuta.

Plani Kombëtar i Veprimit për Mjedisin i vitit 2001 dha një shtysë të rëndësishme legjislationit mjedisor. Ky plan ishte pika e nisjes për zhvillimin e një pakete të gjerë ligjesh për mbrojtjen e mjedisit. Me njohjen e Shqipërisë si vend potencial kandidat nga Bashkimi Evropian (BE) në vitin 2000 dhe me miratimin e Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit në vitin 2006, mbrojtja e mjedisit u bë një kërkesë e përhershme në procesin e integritimit evropian. Në këto kushte, përfundimi i legjislationit mjedisor dhe përafrimi i tij me direktivat e Bashkimit Evropian ishte një përparësi për të përmbushur detyrimet e Shqipërisë për integrimin në BE.

Ligji nr. 8934, datë 05.09.2002 "Për Mbrojtjen e Mjedisit" hodhi themelet për legjislationin modern mjedisor. Krahësuar me Ligjin nr. 7664/1993 "Për Mbrojtjen e Mjedisit", ky akt ligjor përmbushi kërkesat kushtetuese për të drejtën e qytetarëve për një mjedis të shëndetshëm, përdorimin racional të burimeve natyrore dhe parandalimin e ndotjes së mjedisit.

Me krijimin e Ministrisë së Mjedisit në vitin 2001 si institucioni qendror për mbrojtjen e mjedisit, aspekti institucional i organeve mjedisore ka marrë një dimension të ri. Brenda strukturave të saj janë ngritur drejtori, sektorë dhe institucione të varësisë që i shërbejnë drejtpërdrejt zbatimit të detyrimeve që kjo Ministri ka për mbrojtjen e mjedisit.

Aktualisht, mbrojtja e mjedisit rregullohet nga një sërë ligjesh dhe aktesh nënligjore që janë nxjerrë për zbatimin e tyre. Ligjet kryesore që përbëjnë korpusin ligjor të së drejtës mjedisore në Shqipëri janë Ligji nr. 10431, datë 09.06.2011 "Për Mbrojtjen e Mjedisit", Ligji nr. 10440, datë 7.7.2011 "Për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis", Ligji nr. 111/2012 "Për Menaxhimin e Integruar të Ujërave" etj., ligje që janë përafuar me direktivat e BE-së. Kjo bazë ligjore synon të sigurojë standardet më të larta të mbrojtjes së mjedisit. Ligjet sektoriale dhe aktet normative përfaqësojnë një panoramë komplekse dhe të mirë-rregulluar të mbrojtjes së mjedisit. Legjislationi mjedisor merr në konsideratë zhvillimet aktuale dhe ofron zgjidhje të qëndrueshme për problemet në fushën e mbrojtjes së mjedisit.

Sa i përket pjesëmarrjes së publikut në vendimmarrjen mjedisore në Shqipëri, kuadri ligjor është një strukturë horizontale që fillon me Kushtetutën. Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë përcakton në Nenin Nr. 56 të saj të drejtën e qytetarëve për të marrë informacion mbi gjendjen e mjedisit dhe për mbrojtjen e tij nga institucionet shtetërore. Pjesëmarrja e publikut në vendimmarrjen mjedisore u jep qytetarëve mundësinë të shprehen dhe vendimmarrësve mundësinë të marrin parasysh opinionet dhe shqetësimet që janë të rëndësishme për procesin vendimmarrës. Kjo e drejtë rrit cilësinë, përgjegjshmërinë dhe transparencën e procesit të vendimmarrjes dhe ndihmon në rritjen e ndërgjegjësimit publik për çështjet mjedisore.

Në këtë drejtim, legjislacioni horizontal për sektorin, për të garantuar të drejtën kushtetuese, rregullohet nga Ligji Nr. 10431 “Për mbrojtjen e mjedisit”. Ky ligj përbën bazën për të gjithë legjislacionin sektorial në fushën e mjedisit në Shqipëri.

Bazuar në këtë ligj horizontal, ligjet kryesore që rregullojnë në mënyrë specifike pjesëmarrjen e publikut në vendimmarrjen mjedisore në Shqipëri janë si më poshtë:

- Ligji nr. 146/2014 “Për të drejtën e publikut për t’u informuar dhe për konsultimin publik”
- Ligji nr. 10440/2011 “Për vlerësimin e ndikimit në mjedis”
- Ligji nr. 91/2013 “Për vlerësimin strategjik mjedisor”

Ligji nr. 146/2014 zbatohet për të gjitha projektet zhvillimore, planet apo politikat dhe vendimmarrjet. Çdo nismë zhvillimi e ndërmarrë nga një autoritet publik apo privat, ose nga një partneritet publik-privat, duhet të kalojë nëpërmjet procesit të ndarjes së informacionit me publikun dhe palët e interesuara që ka të ngjarë të preken.

Ky ligj përcakton qartë termat “dëgjese publike” dhe “konsultim publik”, si dhe gjithë mekanizmin për organizimin e secilit prej këtyre proceseve. Mekanizmi dhe procedura, si dhe palët e përfshira në dëgjesat apo konsultimet publike, detajohen në dy ligjet e tjera, VNM (Vlerësimi i Ndikimit në Mjedis) dhe VSM (Vlerësimi Strategjik Mjedisor), dhe ridimensionohen sipas projektit apo procesit vendimmarrës.

Megjithatë, forma klasike e procesit të vendimmarrjes mjedisore që kërkon pjesëmarrje publike në Shqipëri përfshin përgjithësisht katër aktorë kryesorë:

- *Agjencia Kombëtare e Mjedisit (AKM)* është institucioni kryesor që përgatit dhe lëshon lejen mjedisore për një projekt zhvillimi
- *Agjencia Rajonale e Mjedisit (ARM)* vepron si një nëndrejtori e AKM-së në zonën ku do të zhvillohet projekti. ARM është gjithashtu përgjegjëse për shqyrtimin e plotë të Vlerësimit të Ndikimit në Mjedis të paraqitur nga zhvilluesi, pasi ajo vepron si ekspert i kontekstit lokal mjedisor.
- Bashkia përkatëse ose bashkitë, të cilat shtrijnë juridiksionin e tyre në zonën që do të zhvillohet ose në të cilat do të ndikohet nga projekti
- Promotori në cilësinë e subjektit që do të zhvillojë një projekt që pritet të ketë ndikim në mjedis. Promotori mund të jetë një subjekt privat, një partneritet, një ent publik apo një konsorcium në formën e një partneriteti publik-privat (PPP).

Në raste të veçanta, kur projekti do të zhvillohet në një zonë të mbrojtur të veçantë, p.sh. rezervat natyrore apo zona me interes kulturor, përfshihen në procesin e konsultimit edhe institucione të tjera si AKZM (Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura) dhe AKTK (Agjencia Kombëtare e Trashëgimisë Kulturore).

Në këtë kontekst, Ligji për VNM përcakton qartë rolin e secilit aktor në përgatitjen e dokumenteve, raporteve, VNM-ve, vlerësimeve të fizibilitetit dhe vlerësimeve socio-ekonomike dhe shpërndarjen e tyre për publikun e interesuar. Zinxhiri i shpërndarjes së informacionit për procesin e konsultimit ndjek këtë linjë: zhvilluesi →AKM→ARM→Bashkia→Publiku i interesuar.

Nga ana tjetër, ligji dhe VKM-të përkatëse përcaktojnë edhe afatet kohore, njoftimet për dëgjesa apo konsultime publike dhe mekanizmat që duhet të përdoren për shpërndarjen e këtyre njoftimeve.

Ligji gjithashtu përcakton rolin e ARM-së si sekretariat organizativ i dëgjësës, me funksion dëgjimin e të gjitha palëve dhe regjistrimin e kundërshtimeve. ARM është institucioni që harton raportin e dëgjësës dhe e përcjell atë së bashku me raportin kritik mbi VNM-në e projektit përkatës në AKM për vendimmarrjen përfundimtare. AKM është institucioni që vlerëson të gjitha dosjet, raportet dhe kundërshtimet dhe më pas vendos nëse do të japë apo jo lejen mjedisore.

3.5 Sistemi i Informacionit Mjedisor

Sistemi i Informacionit Mjedisor, i administruar nga Agjencia Kombëtare e Mjedisit, përfshin të dhëna mbi komponentë të ndryshëm mjedisorë, shkarkimet e ndotësve, burimet natyrore dhe efektet e ndotjes mbi shëndetin, duke siguruar mbulim të plotë të të dhënave mjedisore. Ky sistem garanton që publiku të ketë akses në informacion të detajuar mjedisor, duke mundësuar pjesëmarrje të informuar në proceset vendimmarrëse mbi mjedisin, dhe e bën atë një mjet thelbësor për transparencë dhe përfshirje publike në qeverisjen mjedisore.

Ligji nr. 10431/2011 »Për Mbrojtjen e Mjedisit« formon bazën e legjislacionit mjedisor dhe përcakton parimet dhe kushtet e përgjithshme të mbrojtjes së mjedisit. Qëllimi i ligjit është të mbrojë, ruajë dhe përmirësojë mjedisin dhe, në këtë mënyrë, të përmirësojë cilësinë e jetesës. Dispozitat ligjore kanë për qëllim sigurimin e zhvillimit të qëndrueshëm. Baza e këtij ligji janë parimet mbi të cilat bazohet i gjithë legjislacioni tjetër, siç janë kërkesat, përgjegjësitë, rregullat dhe procedurat për mbrojtjen e mjedisit.

Ligji përcakton konceptet bazë të cilësisë së mjedisit, ndërkohë që krijimi i normave dhe standardeve të veçanta është deleguar tek Këshilli i Ministrave, i cili duhet të nxjerrë rregullore mbi kufijtë e lejuar të një ndotësi përmes legjislacionit dytësor. Për aktivitetet që mund të kenë ndikim në mjedis, kërkohet një leje mjedisore paraprake, e cila përcakton kushtet e nevojshme për të siguruar që aktiviteti/instalimi të përputhet me kërkesat e legjislacionit mjedisor në fuqi. Lejet mjedisore jepen sipas një sistemi që përbëhet nga tre kritere të bazuara në fushën dhe natyrën e aktivitetit që do të autorizohet dhe mundësinë që aktiviteti të shkaktojë ndotje në një shkallë që mund të dëmtojë mjedisin dhe të rrezikojë shëndetin e njeriut.

Monitorimi i gjendjes së mjedisit është një nga mekanizmat më të rëndësishëm të mbrojtjes mjedisore. Rrjeti Kombëtar i Monitorimit të Mjedisit është mekanizmi i monitorimit të mjedisit i krijuar me ligj nën udhëheqjen e Agjencisë Kombëtare të Mjedisit (AKM). Ky organ menaxhon sistemin e informacionit mjedisor, i cili mundëson mbrojtjen dhe menaxhimin e integruar të mjedisit dhe komponenteve të tij, monitorimin e zbatimit të politikave mjedisore, raportimin reciprok në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar dhe sigurimin e informacionit për publikun. Dokumenti më i rëndësishëm që formon bazën për informacionin mjedisor është raporti për gjendjen e mjedisit, i cili përgatitet çdo vit nga AKM në bashkëpunim me institucione të ndryshme dhe ekspertë të jashtëm.

Ligji ka dhënë një rëndësi të madhe të drejtës për informacion duke e ndarë atë në dy pjesë:

E drejta e publikut për të kërkuar informacion mjedisor dhe detyrimi i autoriteteve për të siguruar këtë informacion në një kohë të arsyeshme;

Detyrimi i autoriteteve publike për të siguruar që publiku të ketë çdo mundësi për të marrë informacion pa pasur nevojë të bëjë një kërkesë të mëparshme, për t'i dhënë mundësinë të marrë pjesë në procedurat për përcaktimin e gjendjes së mjedisit, përgatitjen dhe miratimin e strategjive, planeve dhe programeve të lidhura me mbrojtjen e mjedisit.

Kapitulli VII i Aktit rregullon qëllimin dhe funksionimin e sistemit të informacionit mjedisor dhe mënyrën se si sigurohet informacioni. Krijimi i sistemit të informacionit mjedisor shërben për të mbrojtur dhe integruar menaxhimin e mjedisit dhe komponenteve të tij, për të monitoruar zbatimin e politikave mjedisore, për raportimin e ndërsjellë në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar dhe për informimin e publikut.

Ky sistem menaxhohet nga Agjencia Kombëtare e Mjedisit (AKM). Të dhënat që përmban sistemi i informacionit mjedisor janë të garantuara nga informacioni i mbledhur nga autoritetet, të cilat janë të detyruara ta dorëzojnë atë rregullisht në Agjencinë Kombëtare të Mjedisit.

Përveç rasteve kur bëhet fjalë për një vepër penale, ky ligjislacion parashikon mjete administrative dhe gjyqësore kundër kujtdo që dëmton mjedisin, si dhe të drejtën e publikut për të marrë pjesë në vendimmarrje, duke i dhënë publikut mundësinë të luajë një rol aktiv në mbrojtjen e mjedisit. Ashtu siç të gjithë kanë të drejtën për një mjedis të shëndetshëm, po ashtu të gjithë mbajnë përgjegjësi për veprimet që dëmtojnë mjedisin, në përputhje me parimin “ndotësi paguan”, që synon të parandalojë dhe kompensojë çdo dëm mjedisor dhe të rikthejë mjedisin në gjendjen e mëparshme;

Agjencia Kombëtare e Mjedisit është një organ i krijuar me ligj, që ka përgjegjësi për hartimin dhe zbatimin e politikave mjedisore, për monitorimin e zbatimit të legjislacionit mjedisor dhe për miratimin e aktiviteteve që mund të kenë ndikim në mjedis, si dhe për ushtrimin e kompetencave të tjera të përcaktuara me ligj apo akt nënligjor. Inspektimi për mbrojtjen e mjedisit realizohet nga Inspektorati i Mbrojtjes së Mjedisit.

Inspektorati i Mbrojtjes së Mjedisit është i detyruar të marrë të gjitha masat që parashikon ky ligj për të siguruar përputhshmërinë me kushtet e lejes përkatëse mjedisore dhe me kërkesat e përcaktuara në dispozitat e legjislacionit specifik. Nëse një aktivitet paraqet një rrezik potencial për ndotje serioze të mjedisit, Inspektorati Mjedisor ka të drejtë të vendosë pezullimin e atij aktiviteti.

Pas reformës territoriale dhe administrative të bazuar në Ligjin nr. 139/2015 “Për vetëqeverisjen vendore”, bashkive u janë dhënë disa kompetenca në fushën e menaxhimit mjedisor. Kështu, bashkitë janë përgjegjëse për vendimmarrjen në nivel lokal në lidhje me menaxhimin e pyjeve, menaxhimin e mbetjeve, përfshirë trajtimin e ujërave të ndotura, dhe mbrojtjen e biodiversitetit. Në këtë kontekst, bashkitë kanë detyrimin të hartojnë dhe zbatojnë plane menaxhimi për të gjitha aspektet sektorale të sipërpërmendura.

Për më tepër, për shkak të ndryshimeve të fundit (fillimi i vitit 2024) në Ligjin Nr. 81/2018 “Për zonat e mbrojtura”, bashkitë, në bashkëpunim me Këshillin Kombëtar të Territorit, mund të marrin vendime që konsistojnë në ndërhyrje në zonat e mbrojtura për të promovuar projekte për zhvillimin e infrastrukturës në fushën e turizmit.

Parimet Udhëzuese të Praktikës më të Mirë për Procesin e Pjesëmarrjes Publike

04

Pjesëmarrja efektive e publikut është thelbësore për të nxitur vendimmarrje gjithëpërfshirëse, transparente dhe të përgjegjshme. Gjashtë parimet udhëzuese të mëposhtme përshkruajnë praktikën më të mirë për të siguruar një angazhim domethënës të publikut në proceset që formësojnë komunitetet dhe jetën e tyre të përditshme.

GP 1

PËRCAKTIMI I QËLLIMEVE

Përcaktoni qartë qëllimet e pjesëmarrjes publike dhe çfarë pritet nga pjesëmarrësit. Kjo përfshin sqarimin e kufijve të procesit të marrjes së vendimeve dhe se si do të përdoren komentet e publikut, gjë që do të ndihmojë në menaxhimin e pritshmërive dhe do të zvogëlojë frustrimin e mundshëm.

GP 2

SIGURIMI I INFORMACIONIT DHE TRANSPRENCËS

Bëni të gjitha informacionet në lidhje me të dhënat dhe planet të disponueshme për të gjithë, përfshirë personat me aftësi të kufizuara dhe ata që nuk janë folës të gjuhës vendase. Siguroni informacion të qartë mbi procesin, vendimet që do të merren dhe si do të përdoren komentet e publikut. Transparenca ndihmon në ndërtimin e besimit dhe lejon pjesëmarrësit të kontribuojnë në diskutim në një mënyrë kuptimplotë. Kjo mund të kërkojë përdorimin e kanaleve të shumta komunikimi, si takime publike, platforma online, materiale të shtypura, etj.

GP 3

PËRFSHIRJA E PALËVE TË INTERESUARA

Siguroni që të gjitha pjesët e komunitetit (komunitetet, banorët, bizneset, OJQ-të mjedisore dhe palët e tjera përkatëse) të kenë mundësinë të marrin pjesë, përfshirë grupet që janë të nënpërfaqësuar. Pjesëmarrësit duhet të përfshihen që herët në procesin e planifikimit dhe të ruhet pjesëmarrja gjatë implementimit dhe monitorimit. Pjesëmarrja e hershme siguron që komentet e publikut të ndikojnë në rezultatin përfundimtar, ndërsa pjesëmarrja e vazhdueshme lejon menaxhimin adaptiv bazuar në informacion të ri ose reagime. Është e rëndësishme të njihet dhe të adresohen pasiguria e fuqisë dhe konfliktet e mundshme midis palëve të interesuara. Kjo përfshin krijimin e një hapësire të sigurt dhe të neutralizuar për dialog dhe përdorimin e teknikave të zgjidhjes së konflikteve ose ndërmjetësimit kur është e nevojshme. Përshtatni procesin e pjesëmarrjes me zakonet lokale dhe stilin e komunikimit dhe sigurohuni që ai të jetë i përshtatshëm kulturorisht.

GP 4

QASJA DHE LLOGARIDHËNIA

Procedurat e pjesëmarrjes publike, si anketat, takimet publike, forumet online, etj., duhet të krijohen për të siguruar reagime për pjesëmarrësit mbi se si kontribuimi i tyre është marrë parasysh dhe inkorporuar në vendime. Kjo e mbyll ciklin në procesin e komunikimit dhe thekson vlerën e pjesëmarrjes publike. Sigurohuni që pjesëmarrja publike të kërkohet në një kohë kur mund të ndikojë më efektivisht në marrjen e vendimeve.

GP 5

ZBATIMI

Zbatoni masa për të siguruar që procesi i pjesëmarrjes publike të jetë i përgjegjshëm si ndaj pjesëmarrësve, ashtu edhe ndaj publikut të gjerë. Shpjegoni se si do t'i shqyrtojnë dhe do t'u përgjigjen vendimmarrësit kontributeve të publikut.

GP 6

VLERËSIMI

Vlerësoni efektivitetin e procesit të pjesëmarrjes dhe bëni përmirësime.

Figura 7:
Gjatë punës
shkencore në Lumin
e Shushicës, grupi i
ekspertëve Austriakë
© Joshua David Lim

Hapat për Planifikimin e Procesit të Pjesëmarrjes Publike

Hapat në planifikimin e procesit të pjesëmarrjes publike për vendime të ndryshme publike përfshijnë:

05

Përcaktimi i qëllimeve dhe fushës së pjesëmarrjes publike në proces

Artikulo qartë qëllimet e procesit të pjesëmarrjes publike, duke përcaktuar se çfarë dëshironi të arrini, si mbledhjen e mendimeve, ndërtimin e konsensusit ose marrjen e vendimeve të informuara, në mënyrë që palët e interesuara të kuptojnë qëllimin dhe drejtimin e përfshirjes së tyre. Sigurohuni që kontributet e tyre të jenë të fokusuara dhe të rëndësishme, dhe përfundimisht të nxisin një proces angazhimi më efektiv dhe me kuptim që mbështet objektivat e përgjithshme të projektit.

Kjo duhet të arrihet përmes komunikimit të qartë të këtyre qëllimeve që në fillim: krijoni një hapësirë për një proces pjesëmarrjeje transparent, të përfshirë dhe bashkëpunues që jo vetëm mbledh mendime të vlefshme, por gjithashtu ndihmon në ndërtimin e besimit dhe konsensusit mes të gjithë pjesëmarrësve, duke çuar në rezultate vendimmarrjeje më të informuara dhe më të forta.

***Shembull** i përcaktimit të qëllimeve në planifikimin e ndërtimit të një ferme panelesh diellore mund të jetë një deklaratë publike që përshkruan se reagimet e komunitetit janë integruar në përzgjedhjen përfundimtare të vendndodhjes dhe se të gjitha shqetësimet janë adresuar në mënyrë transparente. Kjo duhet të bëhet përmes mbledhjes së reagimeve nga komuniteti në lidhje me përzgjedhjen e vendndodhjes dhe shqetësimet e mundshme për ndikimet vizuale dhe të vendndodhjes.*

Identifikimi i publikut dhe palëve të interesuara

Përcaktoni të gjitha palët e interesuara relevante, duke përfshirë agjencitë qeveritare, autoritetet lokale, OJQ-të, anëtarët e komunitetit dhe grupe të interesit të veçantë, duke siguruar përfshirjen duke identifikuar grupet që janë nënperfaqësuar, në mënyrë që procesi i pjesëmarrjes të përfshijë një gamë të gjerë perspektivash dhe interesash. Kjo është thelbësore për një kuptim të plotë të çështjeve në dorë. Duke bërë një hartë të detajuar të këtyre palëve të interesuara, mund të siguroheni që asnjë zë i rëndësishëm të mos injorohet, duke nxitur një proces angazhimi më të drejtë dhe efektiv që pasqyron saktë nevojat dhe prioritetet e komunitetit, dhe përfundimisht çon në një proces vendimmarrës më gjithëpërfshirës dhe të mirëpërgatitur.

***Shembull** i identifikimit të publikut dhe palëve të interesuara për një projekt të propozuar të ndërtimit të një salloni industrial pranë lumit; palët e interesuara do të përfshinin vendasit, OJQ-të mjedisore, në veçanti shoqatat e peshkimit dhe shikimit të zogjve, si dhe hidrologët. Po ashtu, do të duhej të përfshiheshin grupet që janë nënperfaqësuar, si peshkatarët lokalë që varen nga lumi për peshkimin tradicional dhe të qëndrueshëm.*

Sigurimi që publiku të jetë objektivist dhe plotësisht i informuar për procesin e marrjes së vendimeve dhe procesin e pjesëmarrjes publike

Sigurohuni që i gjithë informacioni relevant mbi projektin, ndikimet e tij dhe procesi i pjesëmarrjes të jetë i aksesueshëm, duke përdorur gjuhë të qartë dhe jo teknike dhe formate të shumta si shtyp, dixhital dhe audiovizual për të arritur audiencën të ndryshme. Shpërndani informacionin nëpërmjet kanaleve të ndryshme, duke përfshirë njoftime publike, faqe interneti, rrjete sociale, gazeta lokale, qendra komunitare dhe takime publike, në mënyrë që të gjithë, pavarësisht mënyrës së preferuar të komunikimit ose mundësive për qasje në teknologji, të mund të qëndrojnë të informuar dhe të angazhohen. Kjo është e rëndësishme për të nxitur transparencën, besimin dhe pjesëmarrjen të gjerë, duke e bërë procesin e angazhimit më efektiv dhe gjithëpërfshirës, duke siguruar që të gjithë anëtarët e komunitetit të kenë mundësinë të kuptojnë dhe të kontribuojnë në projekt.

***Shembull** i ofrimit të informacionit të saktë dhe objektiv për një projekt të caktuar do të ishte hapja e një hapsire në komunitetin lokal ku planifikuesit paraqesin detajet dhe përgjigjen në pyetjet e publikut rreth zhvillimit të planifikuar.*

Planifikoni procesin, metodat dhe mjetet për pjesëmarrjen publike, duke përfshirë një plan për angazhimin e të gjitha grupeve të publikut dhe palëve të interesuara dhe duke përshkruar se si do të reagojnë vendimmarrësit ndaj inputeve publike

Krijoni një plan të detajuar që përcakton metodat, mjetet dhe afatet për pjesëmarrjen publike, duke marrë parasysh organizimin e takimeve dhe punëtorive për të ofruar informacion, për të përgjigjur në pyetje dhe për të mbledhur reagime, duke përdorur teknika interaktive si diskutime në grupe të vogla, seanca pyetje-përgjigje dhe brainstorming. Përgatitni dhe kryeni anketa dhe pyetësorë për të mbledhur të dhëna kuantitative dhe cilësore nga një audiencë e gjerë, duke siguruar që ato të jenë të lehta për t'u aksesuar dhe për t'u plotësuar, ndërkohë që organizoni diskutime në grupe fokusimi me grupe të caktuara palësh për të thelluar më tej në çështje ose perspektiva të veçanta. Përdorni mjete dixhitale si forume online, webinarë dhe media sociale për të angazhuar palët e interesuara që nuk mund të marrin pjesë në ngjarjet e drejtpërdrejta, duke krijuar kështu një qasje gjithëpërfshirëse dhe të përfshirë në pjesëmarrjen publike që përdor një shumëllojshmëri metodash për të siguruar angazhimin e gjerë dhe efektiv nga të gjithë anëtarët e komunitetit.

***Një shembull** mund të jetë përgatitja e një plani veprimi lokal për efikasitetin e energjisë; në punëtori për popullatën lokale dhe bizneset duhet të diskutohen incentive për efikasitetin e energjisë (ose të ofrohet mundësia për të dhënë mendime përmes një ankete në internet). Rezultati i kësaj faze do të ishte një afat kohor për planin e veprimit, me etapa, që specifikon se si do të shqyrtohen dhe raportohet feedback-u.*

Siguroni burimet e nevojshme për realizimin e procesit dhe një afat kohor për aktivitetet

Pse janë të nevojshme burimet financiare: burimet financiare duhet të sigurohen për të mbuluar shpenzimet si qiratë e ambienteve, teknologjinë për pjesëmarrjen virtuale, reklamimin dhe materialet për promovim dhe komunikim. Kjo mund të arrihet përmes buxhetimit brenda një organizate, aplikimit për grante, ose kërkimit të sponsorëve nga palët e interesuara ose partnerët e komunitetit.

Një ekip i dedikuar ose individë duhet caktuar për të organizuar, mundësuar dhe menaxhuar procesin e pjesëmarrjes publike. Kjo mund të përfshijë staf, vullnetarë dhe/ose konsulentë të jashtëm me ekspertizë në angazhimin e komunitetit, lehtësimin e diskutimeve, ose zgjidhjen e konflikteve. Trajnimi për këta individë mund të jetë gjithashtu i nevojshëm për të siguruar që ata të jenë të pajisur me aftësitë për të trajtuar në mënyrë efektive perspektivat e ndryshme dhe për të inkurajuar pjesëmarrje gjithëpërfshirëse.

Materialet e komunikimit të qarta dhe transparente duhet të zhvillohen për të siguruar që publiku të kuptojë qëllimin, shtrirjen dhe ndikimin e mundshëm të pjesëmarrjes së tij. Kjo mund të përfshijë raporte, përmbledhje, prezantime ose ndihmë vizuale që thjeshtojnë temat komplekse.

Bashkëpunimi me organizatat e komunitetit, liderët lokalë, ose grupet e mbrojtjes mund të ndihmojë për të arritur popullatat e nën-përfaqësuar dhe për të ndërtuar besimin brenda komunitetit.

Kryerja e aktiviteteve dhe lehtësimi i dialogut

Planifikoni ngjarje në kohë dhe vende të përshtatshme për të gjithë palët e interesuara, duke ofruar shërbime përkthimi dhe interpretimi nëse është e nevojshme, duke ofruar trajnime dhe burime për të ndihmuar palët e interesuara të kuptojnë çështjet dhe të marrin pjesë në mënyrë efektive në proces. Kjo mund të përfshijë punëtori mbi temat mjedisore, fjalimin publik dhe avokimin, duke krijuar një mjedis ku të gjithë pjesëmarrësit ndihen të rehatshëm për të shprehur mendimet e tyre dhe duke siguruar që lehtësuesit të jenë të trajnuar për të menaxhuar diskutimet me respekt dhe ndihmë konstruktive. Kjo do të kontribuojë në krijimin e një procesi pjesëmarrës gjithëpërfshirës dhe të plotë, që i fuqizon të gjithë palët e interesuara me njohuritë dhe besimin për të marrë pjesë në mënyrë të rëndësishme, ndërkohë që ruan një dialog të respektueshëm dhe produktiv që inkurajon kontributet e hapura dhe konstruktive.

***Shëmbull** në një projekt ripopullimi të pyjeve: duhet të mbahet një diskutim i moderuar në një sallë qyteti mbi mundësitë e vendndodhjeve përgjatë lumit ku duhet të ndodhin mbjelljet e pemëve. Diskutimi duhet moderuar nga lehtësues, të cilët drejtojnë diskutimet, duke siguruar që të gjitha zërat të dëgjohen dhe dialogu të mbetet konstruktiv.*

Marrja e reagimeve dhe analizimi i komenteve dhe sugjerimeve

Regjistrimi i të gjitha reagimeve të marra gjatë procesit të pjesëmarrjes dhe analizimi i inputeve për të identifikuar tema, shqetësime dhe sugjerime të zakonshme është një hap thelbësor. Është e rëndësishme të sigurohet që reagimet të merren parasysh në procesin e vendimmarrjes, duke shpjeguar qartë se si inputet e publikut kanë ndikuar në vendime dhe pse disa sugjerime mund të mos jenë miratuar, ndërkohë që duhet komunikuar përsëri me pjesëmarrësit rreth mënyrës se si është përdorur inputi i tyre, e cila mund të bëhet përmes raporteve, buletinëve informativë, takimeve pasuese ose përditësimeve në faqet e internetit të projekteve, duke mbajtur kështu transparencën dhe forcuar besimin në procesin e pjesëmarrjes publike.

Shembulli i mbledhjes së reagimeve për një projekt të madh zhvillimi duhet të përfshijë mbledhjen e reagimeve të publikut (p.sh., nëpërmjet forumet publike) që zbulojnë shqetësime të caktuara të publikut, siç janë ndotja nga zhurma dhe fragmentimi i habitatit. Rezultati i këtij hapi duhet të përfundojë se, bazuar në reagimet e komunitetit, masa për kufizimin e zhurmës dhe ruajtjen e ekosistemeve janë përfshirë në projektimin e zhvillimit të ri.

Informimi i vendimmarrësve mbi opinionin e publikut (duke qenë të hapur mbi mënyrën se si është mbledhur opinioni i publikut) dhe komunikimi i rezultateve të procesit me të gjithë pjesëmarrësit

Informimi i vendimmarrësve mbi opinionin e publikut mund të përfshijë organizimin e takimeve dhe punëtorive publike ku palët e interesuara mund të shprehin mendimet dhe shqetësimet e tyre drejtpërdrejt para vendimmarrësve. Këto ngjarje duhet të mbështeten me regjistrimin dhe publikimin e minutave ose përmbledhjeve të këtyre takimeve për të theksuar pikat kryesore të ngritura nga pjesëmarrësit, dhe/ose përdorimin e anketimeve dhe pyetësorëve online dhe offline për të mbledhur të dhëna cilësore dhe sasiore nga një audiencë të gjerë. Në regjistrimet/minutat duhet të ndahet metodologjia e anketimeve, madhësia e mostras dhe demografia e përgjigjësve. Rezultatet e grumbulluara duhet të publikohen për të treguar se si janë mbledhur dhe analizuar opinionit. Rekomandohet të realizohen diskutime në grupe fokusimi me grupe të përzgjedhura të palëve të interesuara për të mbledhur mendime më të thelluara, duke ofruar raporte të detajuara mbi përbërjen e grupeve të fokusit, temat e diskutimit dhe gjetjet kryesore. Një mjet tjetër i dobishëm është realizimi i intervistave të strukturuar ose gjysmë të strukturuar me palët kryesore të interesuara, duke përfshirë liderët e komunitetit, përfaqësuesit e industrisë dhe banorët, duke përdorur forume online, platformat e mediave sociale dhe faqat e dedikuara për projektin për të mbledhur dhe ndarë opinionet e publikut. Sigurohuni që diskutimet online të moderohen dhe të dokumentohen me përmbledhje të pikave kyçe, të cilat do të bëhen të disponueshme për publikun. Konsultimet formale publike ku palët e interesuara mund të dorëzojnë komente dhe reagime me shkrim duhet të organizohen në mënyrë që të gjitha komentet e dorëzuara të jenë të disponueshme publikisht.

Shembull: Planifikimi i një fermeje me erë; përfaqësuesit e publikut marrin një raport teknik që prezanton të dhënat e anketës që tregojnë mbështetje të madhe nga komuniteti për fermën e erës, megjithatë shprehin shqetësime për humbjen e tokave bujqësore dhe mundësitë e përplasjes me shpezët grabitqarë. Punohet që raporti të publikohet dhe të jetë i disponueshëm për të gjitha palët e interesuara dhe banorët, dhe të organizohet një forum publik ku merr pjesë edhe vendimmarrësit, ku ata mund të dëgjojnë drejtpërdrejt njohuritë dhe mendimet e palëve kyçe të interesuara.

Vlerësimi i efektivitetit të procesit të pjesëmarrjes publike dhe sugjerimi për punë të mëtejshme

Është thelbësore të krijohen kritere për të vlerësuar efektivitetin e procesit të pjesëmarrjes publike, të cilat mund të përfshijnë metrika si numri i pjesëmarrësve, diversiteti i përfaqësimit të palëve të interesuara dhe cilësia e reagimeve të marra. Gjithashtu, është e rëndësishme të bëhen rishikime të rregullta për të vlerësuar periodikisht përparimin e procesit të pjesëmarrjes dhe për të bërë rregullimet e nevojshme, duke kërkuar reagime nga pjesëmarrësit për procesin vetë, ndërkohë që duhet të publikohen raporte për rezultatet e procesit të pjesëmarrjes, duke përfshirë vendimet e marra, se si është inkorporuar kontributi i publikut dhe ndikimet në projekt, duke siguruar transparencë, përgjegjësi dhe përmirësim të vazhdueshëm në përpjekjet për angazhimin e publikut.

Shembull: Projekti për ngritjen e një zgjidhjeje natyrore për mbajtjen e përmytjeve është përmyllur. Komuniteti lokal zhvillon një anketë mes banorëve dhe palëve të interesuara dhe publikon gjetjet në formën e një “mësimi të nxjerrë” nga pjesëmarrja publike në projektin për zbutjen e përmytjeve me zgjidhje natyrore.

Metodat dhe Mjetet e Pjesëmarrjes

06

Metodat dhe mjetet e mëposhtme mund të përdoren për angazhimin e publikut:

Takime dhe seanca publike (duke përfshirë materiale të printuara të përgatitura më parë)

Takimet dhe seancat publike janë mjedise formale ku planet, vendimet ose propozimet e projekteve paraqiten për publikun për komente. Këto ngjarje shpesh mbështeten nga materiale të shtypura, si raporte, broshura ose përmbledhje, për t'u ofruar pjesëmarrësve informacion të nevojshëm. Ato mbahen zakonisht në vende të aksesueshme për komunitetin dhe lejojnë palët e interesuara të shprehin shqetësime, të bëjnë pyetje dhe të shprehin mendimet e tyre në një format të strukturuar.

Seminare dhe grupe fokusi

Seminare dhe grupet e fokusit janë mjedise interaktive të krijuara për të mbledhur mendime më të detajuara dhe cilësore nga grupe më të vogla pjesëmarrësish. Këto seanca shpesh përfshijnë aktivitete si brainstorming, lojë roli ose zgjidhje bashkëpunuese të problemeve për të inkurajuar pjesëmarrjen dhe për të ndihmuar në ndërtimin e konsensusit.

Anketa dhe pyetësorë (mund të shpërndahen përmes kanaleve të ndryshme, si platforma online, me postë ose në takime ballë për ballë)

Anketat dhe pyetësorët janë mjete të gjithanshme që përdoren për të mbledhur të dhëna cilësore dhe kuantitative. Ato mund të shpërndahen përmes platformave online, të dërgohen me postë në shtëpi ose të realizohen ballë për ballë për të mbledhur reagime nga një audiencë më e gjerë. Anketat mund të përfshijnë pyetje me zgjedhje multiple, përgjigje të hapura ose vlerësime të shkallës.

Platforma angazhimi dixhital (faqe interneti, aplikacione mobile dhe kanale sociale media)

Platformat dixhitale, si faqet e internetit, aplikacionet mobile dhe kanalet e mediave sociale, ofrojnë mënyra inovative për të angazhuar publikun. Këto mjete mund të mbajnë takime virtuale të qytetit, të postojnë përditësime të projekteve, të mbledhin reagime dhe të mundësojnë diskutime në forume ose seksionet e komenteve.

Hartimi bashkëpunues (përdorimi i mjeteve GIS, ku palët e interesuara mund të kontribuojnë me njohuritë e tyre lokale, të identifikojnë burime kyçe dhe të vizualizojnë ndikimet e mundshme të vendimeve të menaxhimit në një hartë)

Hartimi bashkëpunues përdor mjetet GIS për t'u lejuar palëve të interesuara të kontribuojnë me njohuritë e tyre lokale, të identifikojnë burime kyçe dhe të vizualizojnë ndikimet e vendimeve. Për shembull, pjesëmarrësit mund të shënojnë zona shqetësuese, të sugjerojnë kufijtë e projekteve ose të theksojnë karakteristika mjedisore kritike drejtpërdrejt në një hartë.

Komitete lokale (të përbërë nga përfaqësues të komunitetit, ekspertë dhe palë të interesuara për të ofruar input dhe këshilla të vazhdueshme gjatë gjithë ciklit të projektit)

Komitetet lokale përbëhen nga përfaqësues të komunitetit, ekspertë dhe palë të interesuara, të cilët ofrojnë input dhe këshilla të vazhdueshme gjatë një projekti. Këto komitete zakonisht formohen në fillim të projektit dhe takohen rregullisht për të diskutuar përparimin, sfidat dhe zgjidhjet.

Metoda konsultimi joformale (anketa rrugore dhe takime joformale, të cilat mund të jenë veçanërisht efektive në angazhimin e grupeve të vështira për t'u arritur ose të marginalizuara)

Metodat joformale, si anketat rrugore, konsultimet pop-up ose takimet joformale, përdoren për të arritur grupe që është e vështirë të angazhohen. Këto metoda mbështeten në ndërveprime të rastësishme në hapësira publike ose përmes kontakteve direkte për të mbledhur input nga popullata të marginalizuara ose të pazhvilluara.

Çdo mjet ka forcën dhe sfidat e tij të veçanta, duke i bërë ato më efektive kur kombinohen dhe përshtaten me nevojat specifike të komunitetit. Avantazhet dhe disavantazhet e secilit mjet janë të shfaqura në tabelën më poshtë:

Mbledhje dhe Dëgjesa Publike

Pro

Mbledhjet publike nxisin transparencën, forcojnë besimin e komunitetit dhe ofrojnë ndërveprim të drejtpërdrejtë midis vendimmarrësve dhe publikut. Ato janë të efektshme për t'u drejtuar grupeve të mëdha dhe për të mbledhur perspektiva të ndryshme.

Kundër

Këto mbledhje mund të dominohen nga pjesëmarrës më potencial, duke rrezikuar të errësojnë zërat më të qetë. Ato kërkojnë kohë dhe burime të konsiderueshme për planifikim dhe shpesh kanë një ndikim të kufizuar te individët që nuk mund të marrin pjesë fizikisht për shkak të kufizimeve kohore ose vendndodhjes.

Seminaret dhe Grupe Fokusimi

Pro

Seminaret lejojnë diskutime të thelluara dhe zgjidhje krijuese të problemeve. Ato nxisin bashkëpunimin mes palëve të interesuara, duke mundësuar një kuptim më të thellë të çështjeve komplekse.

Kundër

Këto vegla janë të kushtueshme në burime dhe kërkojnë shumë kohë. Grupet e fokusit mund të mos përfaqësojnë komunitetin në tërësi nëse pjesëmarrësit nuk përzgjidhen me kujdes për të pasqyruar perspektiva të ndryshme.

Anketa dhe Pyetësorë

Pro

Anketat mund të arrijnë një numër të madh njerëzish, duke i bërë ato me kosto efektive për mbledhjen e të dhënave të gjera. Ato ofrojnë anonimitet, gjë që mund të inkurajojë përgjigje të sinqerta.

Kundër

Anketat e dizajnuara keq mund të çojnë në të dhëna të njëanshme ose të pasakta. Shkalla e përgjigjeve mund të ndryshojë, veçanërisht për anketat e dërguara me postë ose ato online, duke mundësuar që rezultatet të jenë të shtrembëruara.

Platformat e Angazhimit Digjital

Pro

Platformat digjitale arrijnë një audiencë të gjerë dhe të ndryshme, veçanërisht brezat e rinj ose ata në zona të largëta. Ato janë kostot efikase dhe ofrojnë angazhim të vazhdueshëm në kohë reale.

Kundër

Shfaqen probleme aksesueshmërie për ata që nuk kanë qasje në internet ose aftësi digjitale. Sigurimi i angazhimit të vlefshëm kërkon moderim aktiv dhe përditësime për të ruajtur interesin e publikut.

Harta e Bashkëpunimit

Pro

Ky mjet ofron një metodë vizuale dhe interaktive për të kuptuar ndikimet hapësinore, duke përmirësuar procesin e vendimmarrjes. Ai fuqizon palët e interesuara lokale duke vlerësuar njohurinë e tyre të parë.

Kundër

Hartëzimi bashkëpunues kërkon ekspertizë teknike dhe qasje në mjetet GIS, gjë që mund të kufizojë pjesëmarrjen. Keqinterpretimi i të dhënave hapësinore nga pjesëmarrësit mund të çojë në konfuzion ose pasaktësi.

Komitetet Lokale

Pro

Komitetet sigurojnë përfshirje të vazhdueshme dhe të qëndrueshme të palëve të interesuara, duke nxitur një ndjenjë pronësie dhe përgjegjësie. Ato integrojnë njohuritë e ekspertëve me perspektivat e komunitetit për një vendimarrje të balancuar.

Kundër

Komitetet mund të dominohen nga interesa ose individë të caktuar, duke çuar në njëanshmëri. Sigurimi i përfaqësimit të balancuar kërkon përzgjedhje të kujdesshme dhe lehtësim aktiv.

Metodat e Konsultimeve Informale

Pro

Konsultimet informale janë të aksesueshme dhe mund të arrijnë individë që mund të mos marrin pjesë në takime formale. Ato nxisin biseda organike dhe të sinqerta dhe mund të zbulojnë njohuri unike.

Kundër

Këto metoda janë më pak të strukturuar, duke e bërë më të vështirë dokumentimin ose analizimin e të dhënave në mënyrë sistematike. Ato gjithashtu mund të jenë të kufizuara në arritjen e tyre nëse nuk planifikohen strategjikisht.

Fazat e Pjesëmarrjes

07

Në përgjithësi, mund të dallohen tre nivele të pjesëmarrjes publike.

Niveli më i ulët i pjesëmarrjes publike në kontekstin e projekteve dhe iniciativave mjedisore është ofrimi i informacionit. Në këtë nivel, nuk ka më shumë se sa dukja e pjesëmarrjes. Vendimmarrësit dhe autoritetet ofrojnë informacion dhe ekspertizë për publikun dhe komunitetet. Rezultati është që publiku informohet për çështjet mjedisore dhe ndoshta disa njohuri lokale merren parasysh në procesin e vendimmarrjes.

Duke patur akses në informacion, komunitetet mund të bëjnë hapat e mëtejshëm, siç është përcaktimi i qëllimeve të tyre, vendosja e mbështetjes apo kundërshtimit për projekte të caktuara, dhe pjesëmarrja aktive në fazat e mëvonshme të procesit të vendimmarrjes. Kjo i fuqizon ata të angazhohen më thelbësisht në konsultimet publike, të mbrojnë interesat e tyre dhe të ndikojnë në rezultatet për t'i bërë ato të pasqyrojnë më mirë nevojat dhe perspektivat e tyre.

Faza e dytë, e shtuar pas fazës themelore të informacionit publik, është përfshirja publike. Kjo mund të jetë konsultimi publik, ku vendimmarrësit bëjnë pyetje ndaj palëve të interesuara lokale, por nuk i japin asnjë vlerë reale pikëpamjeve lokale, pasi ata nuk janë të angazhuar për t'i përfshirë këto pikëpamje në procesin e vendimmarrjes. Në një nivel pak më të lartë, pikëpamjet e publikut pranohen, por ende nuk ka reagim. Faza përfundimtare e "përfshirjes" përfshin një ndërveprim të vërtetë ndërmjet vendimmarrësve dhe publikut, dhe këtu mund të shfaqet një partneritet i ri. Kjo fazë ka të bëjë me ndihmën për ndërtimin e kapacitetit si të autoriteteve publike ashtu edhe të organeve lokale.

Në këtë fazë, komunitetet lokale nuk janë më marrës pasivë të informacionit, por bëhen pjesëmarrës aktivë dhe partnerë në procesin e vendimmarrjes. Ato organizohen për të marrë pjesë në mënyrë efektive në mundësitë e konsultimeve dhe përfshirjes. Ata mund të përcaktojnë qëllimet, shqetësimet dhe rezultatet e dëshiruara specifike, të mbledhin dhe të përfshijnë njohuri lokale, të marrin pjesë aktivisht në procesin e konsultimeve publike (për shembull, në takime). Gjithashtu, ata bashkëpunojnë me palë të tjera të interesuara dhe kërkojnë transparencë dhe përgjegjshmëri nga vendimmarrësit.

Niveli më i lartë i pjesëmarrjes publike quhet fuqizim ose ndarje e fuqisë dhe përgjegjësisë në vendimmarrje midis institucioneve shtetërore dhe njerëzve dhe palëve të interesuara lokale. Në këtë fazë, njerëzit "kanë" zgjidhjet, vendasit ndihen të vlerësuar dhe të fuqizuar, çka çon në angazhim pozitiv, përmirëson ndërtimin e kapaciteteve lokale dhe mundëson kontrollin mbi aktivitetet që ndikojnë në jetën e njerëzve.

Në këtë nivel, komunitetet lokale mund të ushtrojnë plotësisht pronësinë e tyre (duke punuar me qeverinë dhe aktorë të tjerë për të zhvilluar dhe zbatuar zgjidhje që plotësojnë nevojat dhe prioritetet lokale), të angazhohen në trupat vendimmarrës dhe të sigurojnë që si institucionet qeveritare ashtu edhe liderët e komunitetit të mbeten të përgjegjshëm për rolet dhe përgjegjësitë e tyre. Roli i tyre mund të përfshijë gjithashtu vlerësimin e procesit të përfshirjes së komunitetit në procesin e vendimmarrjes.

Roli dhe Përgjegjësitë e Palëve të Ndryshme të Interesuara në Procesin e Pjesëmarrjes Publike

08

Duke përcaktuar qartë rolet dhe përgjegjësitë e të gjitha palëve të përfshira në procesin e pjesëmarrjes publike, palët e interesuara mund të punojnë së bashku në mënyrë më efektive për të siguruar që proceset e pjesëmarrjes publike të jenë kuptimplota, gjithëpërfshirëse dhe të çojnë në rezultate më të mira mjedisore dhe shoqërore.

Tabela në vijim paraqet grupet kryesore të palëve të interesuara, së bashku me rolet dhe përgjegjësitë e tyre në procesin e pjesëmarrjes publike:

Institucionet qeveritare

Politikëbërësit dhe Rregullatorët

Rolet

Zhvilloni dhe zbatoni ligje, rregullore dhe politika që mandatojnë pjesëmarrjen e publikut.

Përgjegjësitë

Sigurimi i pajtueshmërisë me kuadrin ligjor kombëtar dhe ndërkombëtar.

Alokimi i burimeve dhe mbështetjes për iniciativat e pjesëmarrjes publike.

Monitorimi dhe vlerësimi i efektivitetit të proceseve të pjesëmarrjes së publikut.

Agjencitë e Mjedisit

Rolet

Mbikëqyrin dhe menaxhojnë projektet mjedisore dhe sigurojnë që ato të përmbushin standardet mjedisore.

Përgjegjësitë

Sigurojnë informacion të saktë dhe të aksesueshëm mjedisor për publikun.

Lehtësojnë dhe koordinojnë aktivitetet e pjesëmarrjes publike.

Integrojnë kontributin e publikut në planifikimin e projekteve dhe në procesin e vendimmarrjes.

Autoritetet Lokale

Qeveritë Bashkiake

Rolet

Zbatojnë dhe menaxhojnë projektet mjedisore në nivel lokal.

Përgjegjësitë

Organizojnë mbledhje publike, konsultime dhe punëtori.

Sigurojnë që anëtarët e komunitetit lokal të jenë të informuar dhe të angazhuar.

Trajtojnë dhe integrojnë shqetësimet dhe sugjerimet lokale në planet e projekteve.

Agjencitë Lokale (si p.sh. AZM)

Rolet

Zbatojnë dhe menaxhojnë projektet mjedisore në nivel lokal.

Përgjegjësitë

Organizojnë mbledhje publike, konsultime dhe workshop-e.

Sigurojnë që anëtarët e komunitetit lokal të jenë të informuar dhe të angazhuar.

Trajtojnë dhe integrojnë shqetësimet dhe sugjerimet lokale në planet e projekteve.

Organizatat Jo-Qeveritare (OJQ)

OJQ Mjedisore

Rolet

Avokojnë për mbrojtjen e mjedisit dhe zhvillimin e qëndrueshëm.

Përgjegjësitë

Edukohen dhe informojnë publikun për çështjet mjedisore dhe të drejtat mjedisore.

Mobilizojnë dhe organizojnë pjesëmarrjen e komunitetit në vendimmarrjen mjedisore.

Ofron ekspertizë teknike dhe burime për të mbështetur angazhimin publik.

Organizatat e Bazuara në Komunitet (OBK)

Rolet

Përfaqësojnë interesat lokale dhe veprojnë si një urë lidhëse mes komunitetit dhe autoriteteve.

Përgjegjësitë

Lehtësojnë komunikimin dhe besimin mes komunitetit dhe vendimmarrësve.

Ndihmojnë në mbledhjen dhe prezantimin e kontributit të komunitetit.

Avokojnë për nevojat dhe shqetësimet e banorëve lokalë.

Anëtarët e Komunitetit

Qytetarët individualë dhe përfaqësuesit e grupeve me interesa të veçanta

Rolet

Marrin pjesë në konsultimet publike dhe proceset e vendimmarrjes.

Përgjegjësitë

Qëndrojnë të informuar për projektet mjedisore lokale dhe ndikimet e tyre.

Ofron reagime, sugjerime dhe shqetësime gjatë aktiviteteve të pjesëmarrjes publike.

Angazhohen në mënyrë konstruktive me palët e tjera të interesuara për të ndikuar në rezultatet e projekteve.

Liderët dhe Përfaqësuesit e Komunitetit

Rolet

Drejtrojnë dhe organizojnë përpjekjet e komunitetit në pjesëmarrjen publike.

Përgjegjësitë

Përfaqësojnë interesat e komunitetit në bisedat me autoritetet dhe planifikuesit e projekteve.

Inkurajojnë dhe lehtësojnë përfshirjen e gjerë të komunitetit.

Komunikojnë reagimet e komunitetit dhe sigurojnë që ato të merren parasysh në vendimmarrje.

Sektori privat

Bizneset, zhvilluesit, përfaqësuesit e industrisë

Rolet

Kontribuoni me ekspertizë, burime dhe zgjidhje për të siguruar rezultate të qëndrueshme në projektet mjedisore.

Përgjegjësitë

Sigurimi dhe shkëmbimi i informacionit në lidhje me ndikimet e projektit dhe masat zbutëse me palët e interesuara.

Merrni pjesë në konsultimet publike dhe përfshini komentet e palëve të interesuara në planifikimin dhe zbatimin e projektit

Zbatimi i masave zbutëse, monitorimi i ndikimeve mjedisore dhe sociale.

Pjesëmarrja e publikut në procesin e krijimit të parkut kombëtar të lumit të egër Vjosa

09

8.1 Pjesëmarrja e publikut përpara procesit të deklarimit të PKLE

Fushata për mbrojtjen e Vjosës

Deklarata e parkut kombëtar të lumit të egër Vjosa është një nga shembujt më të mirë të nismave të shoqërisë civile nga poshtë-lart. Në prag të vendimit, u zhvillua një fushatë intensive dhe gjithëpërfshirëse. Fushata, e cila filloi e vogël, por me një vizion të qartë dhe qasjen e duhur, është rritur me kalimin e viteve për të përfshirë shumë aktorë të ndryshëm.

Figura 6:
Ngjarje publike në
kuadër të fushatës për
mbrojtjen e Vjosës
© Elona Shkëmbi

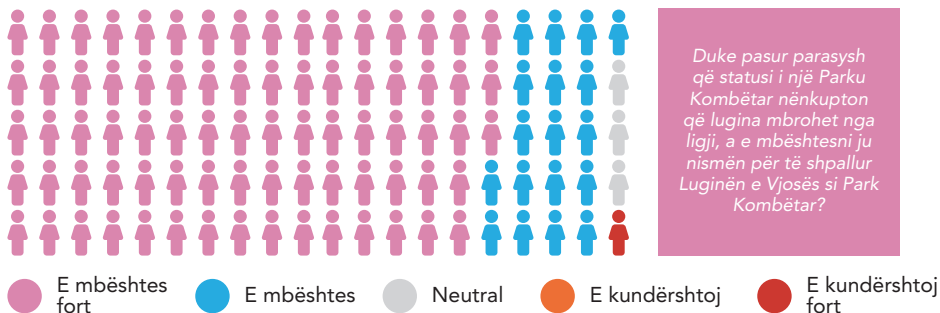
Fushata, e cila filloi në fund të vitit 2013, në më shumë se dhjetë vjet ka arritur të përfshijë komunitetet lokale përgjatë Vjosës, sektorin privat, vendimmarrësit lokalë dhe politikanët në nivel kombëtar. Gjithashtu ka arritur të tërheqë vëmendjen e shkencëtarëve, artistëve, avokatëve dhe shumë të tjerëve. Fushata arriti shpejt përtej kufijve të Shqipërisë dhe Vjosa u bë një çështje evropiane dhe madje globale. Megjithatë, pjesëmarrja ishte gjithmonë në qendër të fushatës, e cila përhapoi mesazhe pozitive për ruajtjen e trashëgimisë së jashtëzakonshme natyrore. Qasja gjithëpërfshirëse dhe pjesëmarrëse e fushatës Vjosa ishte një nga çelësat më të rëndësishëm të suksesit të saj.

Qasja ndaj publikut

Qasja gjithëpërfshirëse që ka ndërmarrë fushata ndër vite i ka mundësuar asaj të përdorë pothuajse të gjitha mjetet dhe mekanizmat për të arritur tek publiku dhe palët kryesore të interesuara. Kështu, takimet e drejtpërdrejta, diskutimet në tryeza të rrumbullakëta, takimet publike, ngjarjet e mëdha publike, protestat, peticionet, etj. janë përdorur si mjete për të ndikuar në vendimmarrje. Pjesëmarrja në dëgjime publike dhe konsultime publike ishte gjithashtu një mjet i zakonshëm i fushatës. Megjithatë, një nga format indirekte të pjesëmarrjes ishte përdorimi i medias, jo vetëm për të komunikuar, por edhe për të marrë pjesë në debatin publik mbi vendimmarrjen.

Vetëm dy vjet para shpalljes së parkut kombëtar, fushata përdori edhe sondazhet e opinionit publik si një mjet të drejtpërdrejtë për të shprehur vullnetin e komunitetit në vendimmarrjen për Vjosën. Sondazhi kombëtar u krye nga një prej kompanive të pavarura më të mëdha dhe më të besueshme. Rezultatet ishin mbështetëse, pasi shumica (rreth 96%) e popullsisë shqiptare mbështeti shpalljen e Vjosës park kombëtar.

Vjosa Park Kombëtar?

78%

e qytetarëve shqiptarë e mbështesin fort shpalljen e **Vjosës si Park Kombëtar**.

18%

Për më tepër, rreth **18%** e të anketuarve mbështesin shpalljen e **Vjosës si Park Kombëtar**.

Në total, rreth **96%** e të anketuarve thonë që e mbështesin shpalljen e **Vjosës si Park Kombëtar**.

Figura 7:

Rezultatet e sondazheve për themelimin e PKLE të Vjosës

© Sondazhi i Opinioneve Publik / ADRA

8.2 Procesi i deklarimit të PKLEV

Harta e palëve të interesuara

Një pjesë e rëndësishme e procesit të përcaktimit të WRNP-së së Vjosës ishte një vlerësim i plotë i palëve të interesuara. Ky proces u krye në bashkëpunim të ngushtë me MTE, NAPA, IUCN dhe EcoAlbania. Nga pikëpamja organizative, procesi mund të shihet si një model i mirë për Shqipërinë, ku organizatat qeveritare dhe joqeveritare punojnë së bashku për të arritur një rezultat të suksesshëm.

Për sa i përket përmbajtjes, vlerësimi dhe hartëzimi i palëve të interesuara ishte një dokument kyç i zhvilluar mbi bazën e një metodologjie të standardizuar. Së pari, u identifikuan palët e interesuara. Më pas u krye një analizë paraprake për të kategorizuar të gjitha palët e interesuara bazuar në sektorin e tyre dhe vendndodhjen gjeografike. Së fundi, u krye një analizë e thellë e qasjes, ndikimit dhe interesit të drejtpërdrejtë të palëve të interesuara në procesin e vendimmarrjes. Bazuar në këtë analizë, u hartua një hartë e palëve të interesuara. Rezultatet e kësaj harte formuan bazën për zhvillimin e planit të angazhimit të palëve të interesuara. Mjetet dhe qasja për angazhimin e palëve të interesuara janë përzgjedhur në bazë të karakteristikave të secilit grup.

MATRICA E PALËVE TË INTERESUARA

Vlerësim për Palët e Interesuara në Luginën e Vjosës në lidhje me Parkun Kombëtar të Vjosës

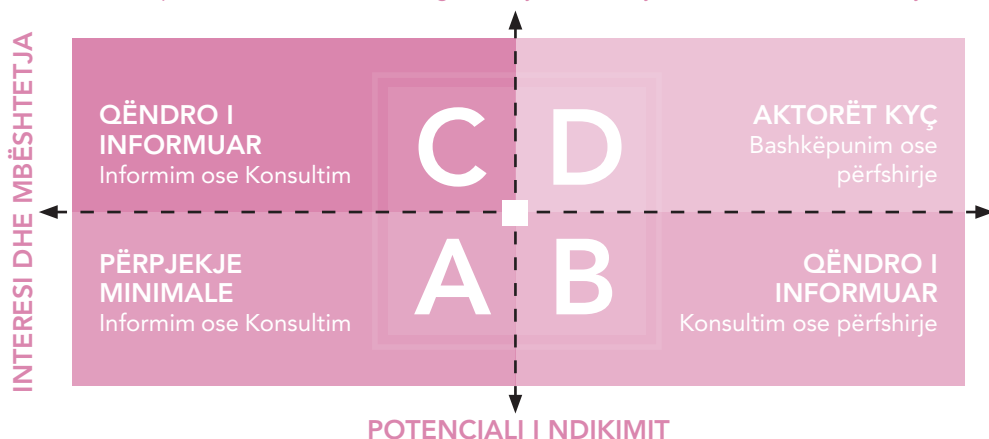

Figura 8:

Infografik nga raporti i raportit të palëve të interesuara

© Nga Raporti i Palëve të Interesit të PKLE

Plani i angazhimit të palëve të interesuara

Plani i Palëve të Interesit ishte dokumenti i dytë udhëzues i zhvilluar si pjesë e shpalljes së Parkut Kombëtar të Vjosës. Ai përmbledh katër dimensionet e një dokumenti planifikimi: Palët e Interesit, Afati kohor, Mjetet dhe Burimet. Në këtë kontekst, ky dokument shërbeu për të bërë një proces konsultimi me palët e interesuara sa më gjithëpërfshirëse, gjithëpërfshirëse dhe efektive që të jetë e mundur, në mënyrë që të merret sa më shumë të jetë e mundur nga perceptimet dhe njohuritë lokale.

Sipas planit, grupet e ndryshme të palëve të interesuara janë kontaktuar si nëpërmjet takimeve ose seminareve ballë për ballë, ashtu edhe përmes përgatitjes së pyetësorëve gjysmë të hapur për të kapur perceptimet e tyre për Parkun Kombëtar.

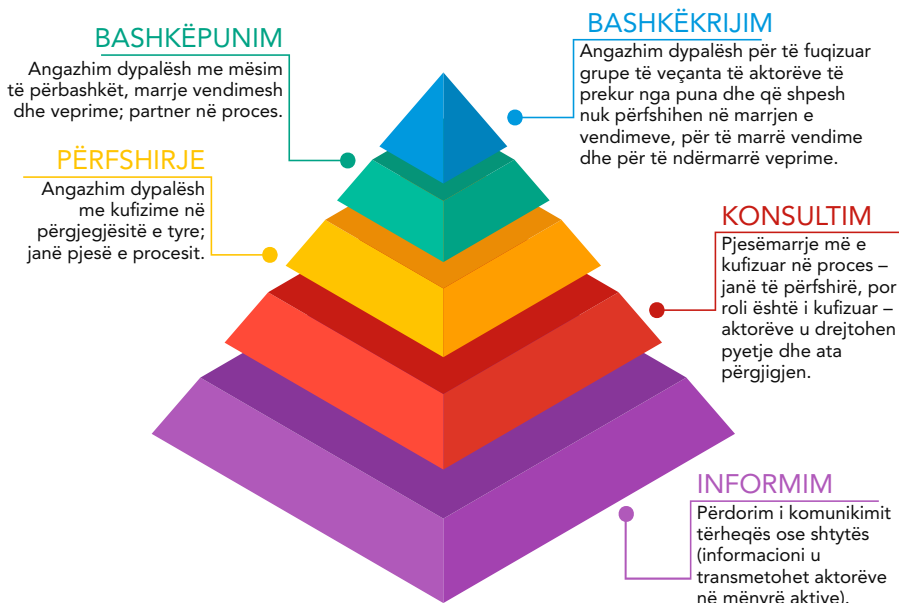

Figura 9:

Infografik nga raporti i raportit të palëve të interesuara

© Nga Raporti i Palëve të Interesit të PKLE

Të dhënat e mbledhura në seminare dhe takime u analizuan me kujdes së bashku me të dhënat nga pyetësorët nga ekspertët. Analiza e dytë e palëve të interesuara shërbeu për të përmirësuar më tej studimin e fizibilitetit për përcaktimin e Parkut Kombëtar të Vjosës. Për më tepër, konkluzionet nga kjo analizë janë një formë e drejtpërdrejtë e pjesëmarrjes së publikut në procesin e vendimmarrjes.

Procesi i përfshirjes së palëve të interesuara

Si pjesë e zbatimit të planit të angazhimit të palëve të interesuara, u krye një proces i gjerë dhe gjithëpërfshirës konsultimi me grupet e synuara dhe popullsinë lokale në Luginën e Vjosës.

Konsultimi, i cili mbuloi të gjitha bashkitë e Luginës së Vjosës nga Përmeti në Vlorë, u zhvillua në dy faza. Në fazën e parë, grupi i ekspertëve që përgatiti studimin e fizibilitetit për deklaratën e PKLE prezantoi kryesisht tiparet kryesore të planit dhe u fokusua në mbledhjen e të dhënave nga palët e interesuara vendore.

Matrica e Planit të Angazhimit

Vlerësim për Palët e Interesuara në Luginën e Vjosës në lidhje me Parkun Kombëtar të Vjosës

Palët e Interesuara	Niveli i Angazhimit	Niveli i Angazhimit
Palët e Interesuara	Informim Konsultim Përfshirje Bashkëpunim	Pyetje ndihmëse • Çfarë mund të humbasin? • Mungesë lidhjeje me ta? • Ndikime të jashtme? • A ka gjasa të jenë rezistentë? • A kërkohet përpjekje e madhe nga ana e tyre?
Plani i Angazhimit	Lehtësuesit për Angazhim	Përgjegjës për Angazhimin
Duke pasur parasysh barrierat dhe lehtësuesit, identifikoni aktivitetet e angazhimit me kohëzgjatje dhe burime të caktuara.	Pyetje ndihmëse • Si mund të përfitojnë? • Lidhje ekzistuese me ta? • Ndikime të jashtme? • A kanë shprehur interes më parë? • A ka gjasa të jenë të interesuar? • A kërkohet përpjekje minimale nga ana e tyre?	Emri i individit/ve nga ekipi që do të ishte përgjegjës për secilën palë të interesuar / grup palësh të interesuara.
Shembuj aktivitetesh: • Takime • Telefonata • Evente për shtyp • Letra • Buletin informacioni • Faqe interneti • Reklama		

Figura 10:

Matrica e Planit të Angazhimit © Nga Raporti i Palëve të Interesit të PKLE

Kjo fazë u bazua në njohuritë dhe perspektivat lokale në vend të dëshmive dhe analizave shkencore. Mjete të ndryshme janë përdorur për të mbledhur perspektivën lokale. U organizuan takime dhe seminare ballë për ballë, pyetësorë dhe misione faktmbledhëse me palët e interesuara.

Në fazën e dytë dialogu vazhdoi me prezantimin e studimit dhe reflektimin mbi kontributet nga takimet e fazës së parë apo me argumente se përse disa prej kontributeve nuk mund të merren parasysh. Në këtë fazë u përdorën instrumentet klasike të takimeve drejtuese për të përfshirë publikun.

Figura 11:
Foto nga workshop-e
për angazhimin e
palëve të interesuara.
© B. Guri

Periudha midis dy raundeve të takimeve, si dhe periudha midis raundit të dytë dhe vendimmarrjes përfundimtare, ishte gjithashtu një periudhë e hapur për sugjerime dhe rekomandime, të cilat janë mbledhur me kujdes nga ekipi përgjegjës për përgatitjen e studimit të fizibilitetit.

8.3. Përgatitja dhe Miratimi i Planit të Menaxhimit të PKLEV

Procesi i konsultimit me palët e interesuara për përgatitjen e Planit të Menaxhimit të Integruar për Parkun Kombëtar të Lumit të Egër Vjosa (PKLEV) u strukturua për të mbledhur njohuri, për të nxitur komunikimin dhe për t'u përfshirë për të siguruar një angazhim gjithëpërfshirës me komunitetet lokale dhe aktorët kryesorë.

Gjetjet kryesore nga konsultimi me palët e interesuara për Parkun Kombëtar të Lumit të Egër Vjosa zbulojnë një tapiceri komplekse ndjenjash dhe shqetësimesh, me 86% të palëve të interesuara që shprehin mbështetje për krijimin e parkut, megjithëse shumë theksojnë një nevojë urgjente për më shumë informacion për të kuptuar plotësisht implikimet e tij. Shumica besojnë se parku jo vetëm do të përmirësojë mjedisin natyror, por do të sjellë edhe përfitime të rëndësishme ekonomike, veçanërisht nëpërmjet zhvillimit të turizmit. Megjithatë, çështjet e komunikimit janë një pengesë e madhe, pasi 74% e të intervistuarve theksojnë mungesën e informacionit dhe transparencës nga autoritetet, gjë që gërryen besimin dhe ndërlikon proceset e vendimarrjes.

Ndërsa media sociale dhe televizioni shfaqen si kanalet më efektive për rritjen e ndërgjegjësimit për parkun, shqetësimet e rëndësishme mjedisore vazhdojnë, veçanërisht në lidhje me ndotjen, degradimin e habitatit dhe humbjen e biodiversitetit. Çështjet që lidhen me praktikën bujqësore dhe ujitjen e komplikojnë më tej pamjen, duke ndikuar në jetesën lokale dhe duke ngritur sfida ekonomike, pasi ka shqetësime të përhapura se si rregulloret e reja të parkut mund të ndikojnë në jetesën tradicionale dhe aksesin në burimet thelbësore.

Figura 12:
Takime nga procesi i
përgatitjes së Planit
të Menaxhimit për
PKLE të Vjosës
© I. Metani

Së fundi, zonat e konfliktit janë evidente, me mosmarrëveshje të dukshme mbi projektet e nxjerrjes së ujit dhe zhvillimin e infrastrukturës brenda kufijve të parkut, duke ilustruar nevojën për menaxhim të kujdesshëm dhe dialog të vazhdueshëm për zgjidhjen e këtyre tensioneve. Mësimet e nxjerra nga procesi i angazhimit të palëve të interesuara për përmirësimin e angazhimit në menaxhimin e Parkut Kombëtar të Lumit të Egër Vjosa theksojnë nevojën për komunikim të zgjeruar me përditësime të rregullta dhe transparente nga autoritetet për të mbajtur palët e interesuara të informuara dhe të angazhuara,

Procesi gjithëpërfshirës i vendimmarrjes ku palët e interesuara janë të përfshirë në të gjitha fazat e zhvillimit të parkut kërkohet për të ndërtuar besimin dhe pronësinë. Ai duhet të mbështetet përmes aktiviteteve për ngritjen e kapaciteteve dhe duke ofruar burime dhe trajnime për komunitetet dhe autoritetet lokale për të menaxhuar parkun në mënyrë efektive. Rekomandohet gjithashtu që të fokusohet tek të rinjtë përmes angazhimit të fëmijëve dhe të rinjve me programe arsimore për të nxitur vlerat afatgjata të ruajtjes, dhe duke përdorur njohuritë lokale duke përfshirë njohuritë dhe ekspertizën lokale në planin e menaxhimit për të siguruar që ajo pasqyron nevojat dhe vlerat e komunitetit, duke krijuar një qasje holistike për të siguruar suksesin dhe qëndrueshmërinë e parkut.

Rast Studimi: Zhvillimi i qëndrueshëm i Kampit të Peizazhit të Lumit

Kampi I Lumit / Austri: Zhvillimi
i qëndrueshëm i Peizazhit të
Kampit të Lumit: Paraqitja e një
procesi menaxhimi në lidhje me
kërkesat e Direktivës Kuadër të
BE-së për Ujërat

10

10.1. Hyrje dhe synimet

Përmbytjet dhe përmbytjet e gushtit 2002 me një interval përsëritjeje 1000-vjeçare (HQ1000) prekën Luginën e Kamp/Austri dhe vendosën kushte krejtësisht të reja për jetën (mjedisin dhe njerëzit) në luginë. Mbrojtja nga përmbytjet në veçanti dhe planifikimi hapësinor dhe i peizazhit dhe peizazhit u përballën me sfida. Nga pikëpamja ekologjike kjo ngjarje ekstreme çoi në një zhvillim të jashtëzakonshëm me seksione të vetëformuara me rrjedhje të lirë: ndërsa lumenjtë e tjerë në Austri ishin dhe ende janë të trajnuar shumë nga masat inxhinierike hidraulike.

Për të përmirësuar funksionalitetin ekologjik dhe/ose për të zgjeruar zonën e mbajtjes në kuptimin e mbrojtjes pasive nga përmbytjet (e synuar nga Direktiva e BE-së për përmbytjet), Kampi ka përmbytur zonat e mëparshme të mbajtjes dhe ka krijuar forma shtrati dhe struktura morfologjike në zonat e përmbytura që janë tipike për këtë lumë në gjendjen e tij natyrore. Në të njëjtën kohë, çështja se si të trajtohen çështjet e mbrojtjes nga përmbytjet / mbajtjes natyrore / parandalimit duhet të rishikohet. Zgjidhjet ishin të nevojshme që, sidoqoftë, të plotësonin nevojat e popullatës lokale dhe të përputheshin me kërkesat ligjore kombëtare dhe mbarë BE-së, siç është Direktiva Kuadër e BE-së për Ujërat. Me këtë sfond, Universiteti i Burimeve Natyrore dhe Shkencave të Aplikuara të Jetës u autorizua në vjeshtën e vitit 2003 nga Akademia Provinciale e Austrisë së Poshtme në bashkëpunim të ngushtë me Zyrën e Qeverisë Provinciale të Austrisë së Poshtme, Grupi i Ujit, për të zhvilluar një koncept të përgjithshëm integrues me qëllimin e "zhvillimit të qëndrueshëm të lumit të Luginës Kamp". mjedisi ekonomik, në rast të përmbytjeve të ardhshme dhe duke marrë parasysh funksionalitetin ekologjik. Detyra qendrore e projektit ishte zhvillimi i të ashtuquajturit plan menaxhimi integrues, i cili nga ana e tij përbën bazën për planifikimin e detajuar në zonën e zgjedhur komunale të Gars am Kamp (fshati kryesor lokal në Luginën e Kamp). Puna u krye në mënyrë ndërdisiplinore dhe transdisiplinore, me përfshirjen e popullatës (pjesëmarrje) dhe në bashkëpunim me inxhinierët e ndërtimit vendas (Fig. 13).

Qëllimi i këtij kapitulli të udhëzimeve për pjesëmarrjen e publikut është të ilustrojë se si pjesëmarrja publike duhet të përfshihet në zhvillimin e planeve të menaxhimit të pelljeve lumore. Për më tepër, si bëhet pjesëmarrja e publikut në strukturën e projektit dhe proceset e projektit, veçanërisht në lidhje me njohuritë lokale, dhe për të paraqitur qasjet më të rëndësishme metodologjike që janë përdorur. Rezultatet specifike jepen vetëm si shembuj.

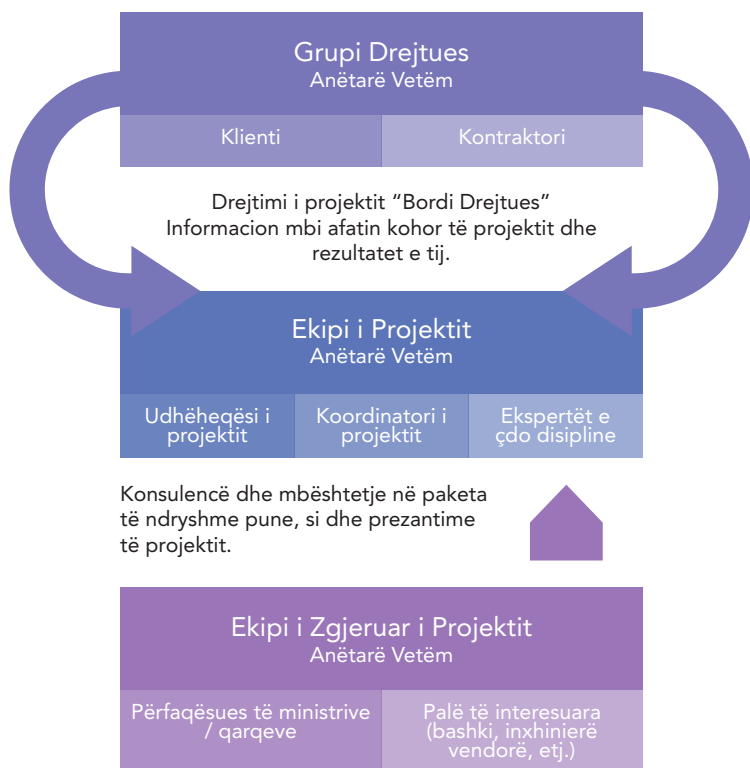

Figura 13:
Organizimi i projektit Kamp me qasje transdisiplinore

10.2. Arritja e studimit

Kampi ngrihet në jug-lindje të Karlstift në 920 metra mbi nivelin e detit dhe derdhet në kanalin kullues Krems-Kamp në 180 metra mbi nivelin e detit. Zona ujëmbledhëse e Kamp mbulon 1753 km² dhe për këtë arsye është më e madhja në Waldviertel (rrethi verior i Austrisë së Poshtme). Degët më të rëndësishme janë Kleine Kamp, Zwettl, Purzelkamp dhe Taffa. Karakteristikat e shkarkimit natyror karakterizohen nga shkarkime të larta në pranverë (mars, prill) dhe shkarkime të ulëta në fund të vjeshtës (tetor, nëntor). Në rrjedhën e poshtme të Wegscheid, lumi ndryshohet nga administrimi i tre termocentraleve të magazinimit midis Zwettl dhe Wegscheid (centralet Ottenstein, Krumau dhe Wegscheid).

Përveç kësaj, Kampi përdoret për energji nga një numër i madh hidrocentralesh të vegjël. Mühlkamp më në fund devijohet në Kammern, i cili derdhet në kanalin e devijimit Kamp-Krems pas rreth 21 kilometrash. Zona e projektit përfshin zonën ujëmbledhëse të Kampit në nivelin më të lartë hapësinor. Zona qendrore e planifikimit ishte Kamptal qendror dhe jugor midis Zwettl dhe Langenlois; punë e detajuar ishte planifikuar për një komunë të përzgjedhur (komuna pilot).

10.3. Filozofia e Projektit

Përveç një qasjeje integruese, të koordinuar dhe përfshirjes së parimit udhëzues inovativ të Direktivës Kuadër të Ujit të BE-së në drejtim të menaxhimit të pellgjeve lumore, filozofitë e planifikimit të përshkruara më poshtë përfaqësojnë gurë themeli të rëndësishëm metodologjik në projekt.

10.3.1 Ndërdisciplinariteti

Peizazhet lumore, si ato të Kamptalit, përfshijnë një shumëllojshmëri të madhe ekosistemesh me biocenozat dhe habitatet e tyre, si dhe struktura të krijuara nga njeriu. Përpunimi gjithëpërfshirës i tyre kërkon një ekip ndërdisciplinor që përfshin një spektër sa më të gjerë ekspertizash. Për këtë arsye, disiplinat e specializuara si planifikimi i peizazhit, biologjia, ekologjia, inxhinieria kulturore, sociologjia, planifikimi hapësinor, bujqësia, pylltaria dhe ekonomia kanë punuar ngushtësisht së bashku në projekt, brenda kuadrit të paketave të punës disiplinore. Kjo qasje, e cila ishte e re për nga larmia e saj në Austri në vitin 2003, kërkoj një koordinim intensiv ndërmjet disiplinave – veçanërisht në fillim të fazave individuale të punës – i cili u zhvillua kryesisht përmes punëtorive dhe takimeve të punës.

10.3.2 Transdisiplinaritet

Përveç qasjes ndërdisciplinore të përmendur më sipër, qëllimi për të pasqyruar shumësinë e fushave të specializuara dhe interesave të përdoruesve që lidhen me një peizazh lumor si ai i Kampit, kërkoj përfshirjen intensive të administratës dhe praktikës nga jashtë. Në veçanti, departamentet përkatëse të qeverisë provinciale të Austrisë së Poshtme, zyrat e inxhinierisë civile që punonin në terren dhe aktorët nga Kamptali ishin partnerë të rëndësishëm. Në këtë kontekst, u përcaktua një strukturë projekti në nivel organizativ së bashku me porositësit, e cila, përveç një "grupi drejtues" të përbërë nga porositësi dhe kontraktori (menaxhimi i projektit), përfshin edhe një të ashtuquajtur ekip të zgjeruar projekti (shih Fig. 13).

Ky ekip i zgjeruar projekti përbëhej nga përfaqësues të departamenteve përkatëse, zyra vendore të inxhinierisë civile, autoriteteve lokale, etj., dhe shërbente për t'i ofruar ekipit të projektit këshilla teknike, veçanërisht në lidhje me punën në paketat e punës dhe prezantimet e projektit. Takimet e grupit drejtues zhvilloheshin rregullisht çdo rreth tre muaj, ndërsa takimet me ekipin e zgjeruar projekti organizoheshin në mënyrë ad hoc.

Përveç organizimit të projektit, pati gjithashtu një qasje të fortë transdisiplinare në nivel teknik. Për shembull, ekipi i projektit dhe porositi i kushtuan rëndësi të madhe faktit që departamentet përkatëse të qeverisë provinciale të Austrisë së Poshtme të ishin të përfaqësuara edhe në punëtoritë që u mbajtën në fillim të fazave përkatëse të punës. Kjo bëri të mundur që çështjet metodologjike, përmbajtësore dhe ato të afateve kohore të sqaroheshin në kohë të mirë dhe të përcaktohej një procedurë e dakordësuar. Përveç kësaj, departamentet e specializuara të përfshira u integruan ngushtësisht në punën përmbajtësore. Për shembull, drejtuesit e paketave të punës zhvilluan një dialog intensiv me autoritetet shtetërore përkatëse, veçanërisht gjatë hartimit të udhëzimeve sektoriale.

10.3.3 Pjesëmarrja

Në proceset moderne të planifikimit, pjesëmarrjes së qytetarëve iu kërkuar dhe iu dha një hapësirë e konsiderueshme. Kjo mbështetet në njohurinë se problemet lokale mund të identifikohen dhe zgjidhen më mirë përmes përfshirjes së njerëzve të prekur drejtpërdrejt në terren, brenda pellgut ujëmbledhës. Përveç kësaj, pjesëmarrja publike promovon pranimin e masave të nevojshme, ndoshta edhe të 'papopullarizuara', dhe për këtë arsye luan një rol kyç në organizimin e qëndrueshëm të mjedisit jetësor dhe ekonomik (krahaso Partl et al., 2005; Konventa e Aarhusit, 1999). Edhe Direktiva Kornizë për Ujërat e BE-së e përqafon këtë filozofi planifikimi dhe kërkon përfshirjen e publikut në procesin e planifikimit (BE, 2002). Parakushti themelor për këtë ishte që publiku të informohej në mënyrë të mjaftueshme, gjë që në kuadër të projektit u realizua kryesisht përmes aktiviteteve informuese dhe një faqeje interneti për projektin. Megjithatë, fokusi i 'Pjesëmarrjes Qytetare Kamptal' ishte përfshirja aktive e popullsisë (ngjashëm me projektin ESPID). Përveç 'Leitbild'-it teknik, banorët e Kamptalit zhvilluan një 'Leitbild' qytetar në dy faza, i cili përcakton objektiva të përgjithshme në nivel rajonal dhe i zhvillon ato më tej në mënyrë të detajuar në nivelin komunal (të grupeve).

10.3.4 Shkallëzimi i proceseve të planifikimit

Përmbytjet treguan se një vështrim i izoluar i seksioneve individuale të lumit nuk është i mjaftueshëm nga perspektiva e mbrojtjes dhe menaxhimit të përmbytjeve. Në veçanti, kufijtë e kompetencave dhe përgjegjësisë të ndryshme e bënin të vështirë hartimin e planeve integruese të menaxhimit dhe zbatimin e masave, si dhe parandalimin e ngjarjeve katastrofike në të ardhmen. Për më tepër, zhvillimet ishin në vazhdim ose tashmë të vendosura në të gjithë pellgun ujëmbledhës ose në segmente më të gjata të lumit, çka krijonte kushte specifike kufizuese për zhvillimin lokal të një komune. Nga ana tjetër, masat lokale mund të kishin një efekt kumulativ të paktën në zonat e poshtme lumore ose në seksione të tëra të lumit. Prandaj, një parim kyç i projektit ishte konsiderimi i orientuar drejt shkallës (shkallëzimi dhe zbritja në shkallë e proceseve) në zonën studimore.

10.3.5 Filozofia e 'Leitbild'-it

Termi 'Leitbild' vjen nga planifikimi hapësinor dhe i referohet një imazhi të përafërt të një të ardhmeje të dëshiruar që koordinon veprimet drejt këtij qëllimi. Që rreth vitit 1990, janë zhvilluar gjithnjë e më shumë parime udhëheqëse për planifikimin hapësinor dhe politikën (parime udhëheqëse të shteteve, rajoneve, qyteteve) (shih Kanatschnig et al., 1999).

Zhvillimi i parimeve udhëheqëse ka qenë gjithashtu një pjesë natyrale e vlerësimeve dhe planifikimeve që lidhen me ujin për disa kohë. Megjithatë, për një periudhë të gjatë, parimet udhëheqëse ishin fokusuar vetëm në çështje ekologjike dhe më pas në ato të menaxhimit të ujit. Sidoqoftë, përpjekjet e shtuara drejt një procesi planifikimi integruar kanë çuar në faktin që çështjet ekonomike dhe sociale të bëhen gjithnjë e më shumë subjekt i formulimit të parimeve dhe objektivave udhëheqës (shih Egger et al., 2003). Projekti i përshkruar këtu ndjek këtë filozofi - gjithashtu kundrejt sfondit të Direktivës Kornizë për Ujërat të BE-së.

10.3.6 Qëndrueshmëria

Planifikimi i peizazhit lumor në kuptimin e zhvillimit të qëndrueshëm të një peizazhi lumor ishte i angazhuar për parimin e qëndrueshmërisë. Ky parim kërkon një vlerësim të barabartë të aspekteve ekologjike, sociale dhe ekonomike dhe kështu siguron "ruajtjen e cilësisë së jetesës në nivelin më të lartë të mundshëm" (Kanatschnig et al., 1999).

10.4 Planning Process

Studimi 'Zhvillimi i qëndrueshëm i peizazhit lumor të Kamptalit' ndjek hapat e mëposhtëm të provuar të planifikimit – gjithashtu kundrejt sfondit të Direktivës Kornizë për Ujërat të BE-së (shih Jungwirth et al., 2003): [Faza 1] Hetimi dhe analiza e situatës aktuale si dhe forcave dhe dobësive – zhvillimi i një baze teknike, [fazat 2 dhe 3] zhvillimi i parimeve udhëheqëse / objektivave / dëshirave si një standard referimi dhe vlerësimi për procesin e vlerësimit dhe planifikimit dhe [faza 4] zhvillimi dhe vlerësimi i një koncepti masash ('plani i menaxhimit të përgjithshëm').

Si hap i fundit i planifikimit, plani i menaxhimit të përgjithshëm u detajua në një perspektivë planifikimi në një komunë pilot [Faza 5] (Fig. 14).

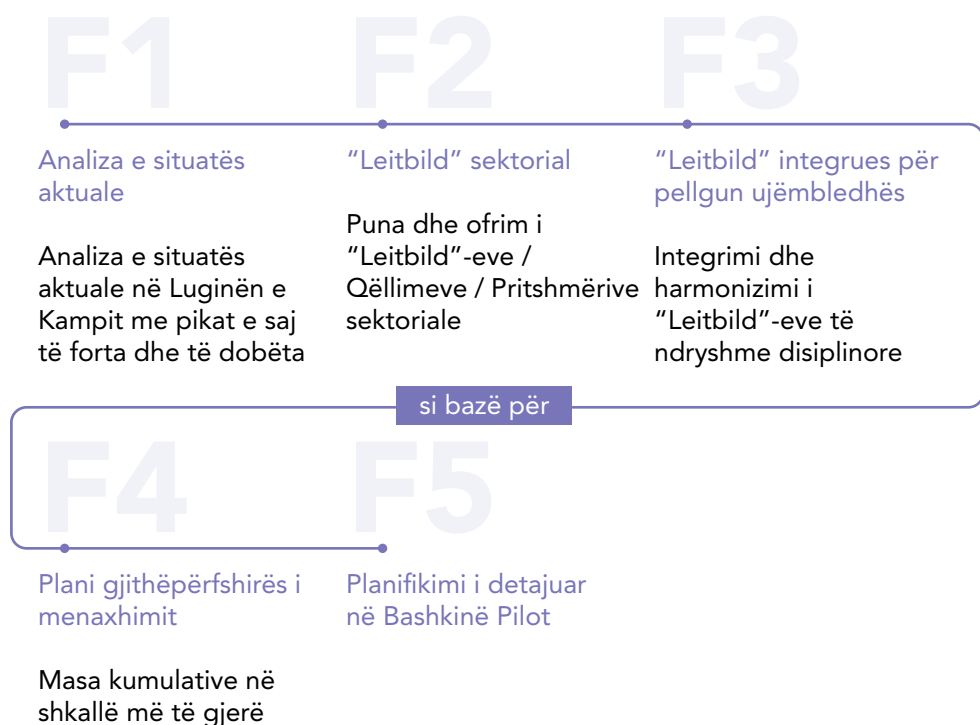

Figura 14:
Përmbledhje e fazave të ndryshme të projektit.

10.4.1 Analiza e situatës aktuale

Si bazë për të gjitha hapat e punës (paketat e punës), analiza e situatës aktuale iu dha një hapësirë të konsiderueshme në projekt. Ajo përfshiu inventarizimin [1] të komponenteve fizike dhe biologjike (hidrologjia, hidraulika, regjimi i sedimentit, organizmat ujëorë dhe tokësorë dhe habitatet e tyre, etj.), [2] përdorimet antropogjene të lumit dhe zonës përreth (menaxhimi i ujit, bujqësia dhe pylltaria, peshkimi, vendbanimi/tregtia/infrastruktura, industria e energjisë, etj.) dhe [3] kushtet e ekzistuese të kuadrit ligjor, udhëzimet dhe programet, etj., të cilat morën pothuajse dy vjet gjithsej (periudha 2003 – 2005).

Në varësi të disiplinave të ndryshme, u përdorën metoda të ndryshme, të tilla si mostra (p.sh. në formën e peshkimit, mostra e sedimentit të shtratit), hartim i gjerë (p.sh. përdorimi i tokës, morfologjia e lumit), modelimi (modelimi i habitateve, modelimi fizik në laboratorin e inxhinierisë hidraulike), anketa/punëtori (pjesëmarrja e qytetarëve, shih Muhar et al. në këtë botim) ose kërkime literaturë/internet. Paketat individuale të punës nuk kryen anketa të veta, por u mbështetën në të dhënat ekzistuese bazë (p.sh. të dhënat për makrozoobentosin dhe fitobentosin dhe të dhënat bazë për ruajtjen e natyrës). Rezultati i kësaj faze ishte një analizë gjithëpërfshirëse e statusit aktual të temave përkatëse në zonën studimore, e paraqitur në raporte dhe hartat GIS.

10.4.2 “Leitbild” sektorial

Duke u mbështetur në analizat e statusit aktual dhe si një bazë qendrore për punën e mëtejshme, u zhvilluan ‘Leitbilder’ sektoriale për detyrat specifike të përmbajtjeve, menaxhimit të bimësisë, drurit të mbetur dhe drurit të vdekur, inxhinierisë hidraulike dhe menaxhimit të energjisë, regjimit të sedimentit dhe morfologjisë së lumit, ujërave nëntokësore, inxhinierisë hidraulike në vendbanime, ekologjisë (fauna e peshqve; makrozoobentos dhe fitobentos; bimësia e alluvioneve dhe strukturat e lumenjve), planifikimit hapësinor, bujqësisë/pylltarisë si dhe turizmit. Paralelisht me punën disiplinore, banorët e interesuar të Kamptalit formuluan një ‘Leitbild’ të vetëm qytetar. Një workshop u mbajt në vjeshtën e vitit 2005 për të përcaktuar metodologjinë për përcaktimin e parimeve udhëheqëse, në të cilën struktura e mëposhtme e parimit udhëheqës u përcaktua nga menaxhimi i projektit së bashku me ekspertët dhe përfaqësuesit e departamenteve përkatëse të qeverisë provinciale të Austrisë së Poshtme: [1] Karakterizimi i qasjes, [2] vlerësimi i statusit aktual / prezantimi i vlerave dhe deficitëve dhe [3] nxjerrja e prioriteteve për veprim nga këndvështrimi i njerëzve.

Me përjashtim të elementeve të cilësisë të Direktivës Kornizë për Ujërat të BE-së (fauna e peshqve, makrozoobentos, fitobentos) të trajtuara në projekt, karakterizimi i qasjes u realizua në kuptimin e një 'statusi të objektivit operacional'. Për peshqit, makrozoobentosin dhe fitobentosin, statusi shumë i mirë ekologjik / potenciali shumë i mirë ekologjik u përcaktuan në përputhje me kërkesat e Direktivës Kornizë për Ujërat të BE-së dhe udhëzimeve metodologjike kombëtare (Haunschmid et al., 2004, Koller-Kreimel dhe Jäger, 2001).

Në varësi të shkallëve të ndryshme, përpunimi u realizua në nivele të ndryshme. Në nivel pellgu ujëmbledhës, qëllimet e synuara u përshkruan në mënyrë verbale (shkalla e synuar 1:25,000 deri në 1:50,000), me fokus tek ato objektiva që ishin të rëndësishme për zonën qendrore të planifikimit. Në kontrast, në zonën qendrore të planifikimit, çështjet përkatëse të menaxhimit u caktuan në mënyrë të detajuar në një shkallë prej 1:5000 / 1:10,000, megjithëse edhe objektivat që nuk mund të lokalizoheshin u paraqitën këtu në formë përshkruese.

Bashkimi i objektivave/parimeve udhëheqëse sektoriale individuale në një model integruar (shih Fig. 15), si bazë për planin gjithëpërfshirës të menaxhimit, ishte tema qendrore e kësaj faze. Fokusi kryesor ishte një dialog intensiv midis disiplinave të specializuara, përmes të cilit objektivat e ndryshme dhe ndonjëherë kontradiktore nga deklaratat sektoriale të misionit – rreth 350 fusha kyçe veprimi nga 14 paketa pune – do të harmonizoheshin në një deklaratë të përbashkët misioni. Si hap i parë, të gjitha prioritetet e veprimit të formuluar në mënyrë sektoriale u krahasuan në formën e një matrice, e cila bëri të mundur vizualizimin e ndërveprimeve midis prioritetëve të veprimit – konflikte të mundshme, përforcime pozitive. Edhe prioritetet e veprimit që nuk ndërveprojnë me njëra-tjetrën u identifikuan në këtë fazë të projektit.

Figura 15 tregon, për shembull, se ekzistonte një potencial i madh për konflikt midis paketave të punës mbi sjelljen e rrjedhës (WP5), menaxhimin e vegjetacionit dhe drurëve të vdekur (WP6), menaxhimin e energjisë (WP9e) dhe inxhinierinë lumore (WP9w) dhe atyre mbi ekologjinë (15.1 Fauna e peshqve, 15.2 Makrozoobentos & fitozoobentos, 15.3 Vegjetacioni i zonave përmytore dhe strukturat e rrjedhës dhe 15.4 Parimet e ruajtjes së natyrës). Këto konflikte të mundshme buronin, ndër të tjera, nga fushat kryesore të veprimit në lidhje me: (i) vazhdimësinë lumore dhe (ii) ujërat e mbetura, si dhe nga interesat ekonomike të funksionimit të hidrocentraleve; - por gjithashtu edhe nga çështje të mbrojtjes nga përmytjet (menaxhimi i drurëve të vdekur/vegjetacionit kundrejt zonave pyjore përmytore, etj.). Ishte gjithashtu e dukshme që fushat kyçe të veprimit nga WP20, pjesëmarrja e publikut, paraqisnin konflikte të mundshme me pothuajse të gjitha paketat e punës. Kjo i atribuohet numrit të madh të temave dhe fushave të trajtuara në deklaratën e misionit të qytetarëve.

Më pas, konfliktet potenciale të identifikuar u trajtuan dhe u zgjidhën përmes një dialogu ndërdisiplinor, në sfondin e kuadrit ekzistues ligjor (p.sh. Direktiva Kuadër për Ujërat e BE-së, Ligji për të Drejtat e Ujit, Ligji për Ruajtjen e Natyrës në Austrinë e Poshtme). Konfliktet që nuk mund të zgjidheshin në këtë hap pune u identifikuan dhe u përfshinë në fazën tjetër të punës në formën e skenarëve të zgjidhjes. Në parim, ndërveprimet u paraqitën në një nivel të përgjithshëm, jolokal, për të mundësuar identifikimin e të gjitha konflikteve dhe përf forcimeve pozitive të mundshme. Qasjet e zgjidhjes, të cilat u formuluan si udhëzime veprimi për zgjidhjen e konflikteve potenciale, ishin gjithashtu në një nivel më të lartë, por referoheshin tek rrethana lokale ose të ndara kur ishte e nevojshme. Si rezultat i procesit të harmonizimit, tashmë ishte në dispozicion një model integruar i cili, përveç fushave kryesore të veprimit pa potencial konflikti, përmbante edhe qasje ose skenarë zgjidhjeje për të gjitha konfliktet e mundshme dhe për rrjedhojë përfaqësonte bazën qendrore për planin gjithëpërfshirës të menaxhimit.

Faza 2: "Leitbilder" sektorial

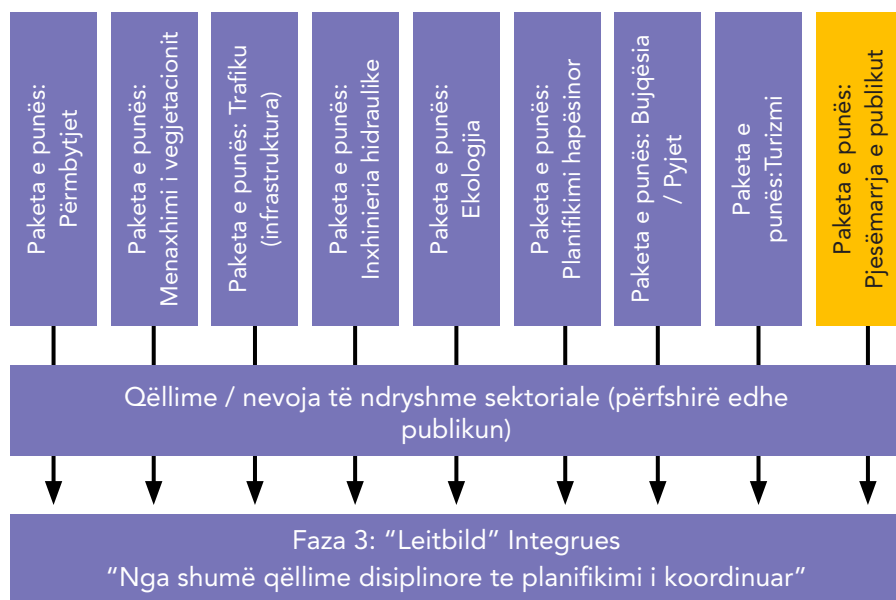

Figura 15:

"Nga shumë objektiva disiplinore drejt një planifikimi të koordinuar" – përshkrim skematik i integritetit të objektivave të ndryshme disiplinore në një 'Leitbild' integruar si bazë për planin gjithëpërfshirës të menaxhimit;

10.5 Plani Gjithëpërfshirës i Menaxhimit

Për planin gjithëpërfshirës të menaxhimit, zona qendrore e planifikimit u nda në 24 seksione sa më homogjene që të ishte e mundur, bazuar në përdorimin aktual të tokës dhe kushtet natyrore, dhe secilit seksion iu caktuan përparësitë për veprim përkatëse. Në një hap të parë, përparësitë për veprim nga paketa të ndryshme pune me objektiva të ngjashme/u përputhshme u bashkuan në një përparësi të vetme për veprim, dhe konfliktet “reale” që rezultuan u zgjidhën në bazë të zgjidhjeve të përmendura më sipër. Pikat fokale për veprim, të cilat ishin shprehur në formën e objektivave, u riformuluan në (grupe) masash dhe u vizualizuan në plane (shih Fig. 4).

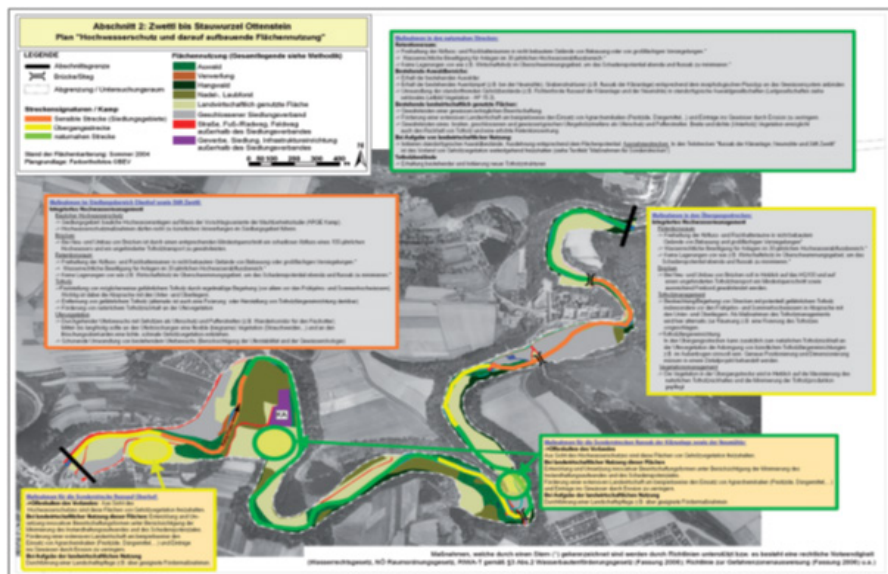

Figura 16:

Shembull i bazës së të dhënave GIS të planit të menaxhimit të Luginës së Kampit bazuar në aspektet e rrezikut nga përmblytjet, menaxhimit të përmblytjeve dhe menaxhimit të vegjetacionit.

10.6 Komuna pilot

Në fazën përfundimtare të projektit, e cila filloi në tetor 2006, plani gjithëpërfshirës i menaxhimit u konkretizua dhe u detajua në komunën e Gars am Kamp, e cila u zgjodh si komuna pilot. Zgjedhja e kësaj komune u bazua në kritere teknike – duhej të përfaqësoheshin sa më shumë tema relevante për Luginën e Kampit – dhe gjithashtu në interesin e komunës

dhe qytetarëve të saj për pjesëmarrje aktive. Ky i fundit ishte thelbësor për suksesin e kësaj faze, pasi puna e planifikimit duhej të realizohej në bashkëpunim të ngushtë me palët e interesuara lokale. Procesi i planifikimit në komunën pilot u projektua të ishte sa më i hapur dhe i kuptueshëm për komunat e tjera në zonën qendrore të planifikimit, në mënyrë që metodat, qasjet dhe përvojat nga ky proces të mund të ishin në dispozicion paraprakisht për planifikimin e mëtejshëm të detajuar.

10.7 Summary & Conclusion

Përmbytjet ekstreme të vitit 2002, të cilat ndodhën gjithashtu me pasojat të rënda në Luginën e Kampit, kanë bërë të qartë se jeta dhe aktiviteti ekonomik në luginat e lumenjve do të përballen me sfida të reja në të ardhmen. Mbi të gjitha, një qasje integrative dhe holistike që kalon përtej nivelit lokal dhe përfshin nevojat e popullsisë ishte një pikë kyçe nismeje. Studimi “Zhvillimi i qëndrueshëm i peizazhit lumor të Luginës së Kampit” i porositur nga shteti i Austrisë së Poshtme kishte si qëllim të ndiqte këtë qasje metodologjike - gjithashtu në sfondin e Direktivitës për Ujërat të BE-së. Një faktor kyç i suksesit ishte puna ndërdisiplinore në një ekip ku të gjitha fushat përkatëse specialistike ishin të përfaqësuara, si dhe autoritetet, grupet e interesit dhe popullsia. Pjesëmarrja e publikut shkoi shumë përtej thjesht ofrimit të informacionit.

Një hap tjetër i rëndësishëm ishte zhvillimi i një deklaratë misioni integruese, e bazuar në deklaratat profesionale të misionit dhe dëshirat dhe objektivat e formuluar nga popullsia. Ky sistem referimi mundësoi një vlerësim transparent të situatës aktuale nga njëra anë, dhe nga ana tjetër, ishte një bazë thelbësore për një zhvillim të kuptueshëm të masave. Bazat e planifikimit të porositura nga qeveria provinciale e Austrisë së Poshtme (përfshirë masa për mbrojtjen nga përmbytjet, zonat e rrezikut dhe planet e alarmit) u përfshinë gjithashtu.

Në përgjithësi, “principi udhëzues” i Direktivitës për Ujërat të BE-së për menaxhimin e basenit të lumenjve u mor dhe u zbatuar me metodën e punës të përshkruar. Pas përfundimit të projektit në fund të vitit 2006, u hartuan rekomandime metodologjike për projekte të ngjashme, mbi bazën e përvojës së fituar. Megjithatë, një krahasim i BE-së i 16 projekteve dhe studimeve me një pas background-u të Direktivitës për Ujërat të BE-së (Hofbauer dhe Preis, 2005) tregoi se edhe këtu, ndërdisiplinariteti, transdisiplinariteti, shkalla dhe pjesëmarrja u njohën si parime thelbësore bazë dhe u aplikuan në një mënyrë të ngjashme. Projekti i Kampit mund të bëjë një kontribut në diskutimet kombëtare dhe në nivelin e BE-së për implementimin e Direktivitës për Ujërat të BE-së dhe, në veçanti, për menaxhimin integruar të baseneve të lumenjve. Po ashtu, edhe për shtetet me statusin e anëtarësimit në BE, si Shqipëria.

10.8 Literatura

Egger, G., Muhar, S., Schmutz, S., Petuschnig, J., Angermann, K., Trimmel, S., Preis, S., Ömer, B., Strigl, A. (2003). Leitbilder und Maßnahmen für Flusslandschaften – entwickelt am Beispiel der Möll. ÖWW Heft 7-8 2003.

Europäische Union (2002): Leitfaden zur Beteiligung der Öffentlichkeit in Bezug auf die Wasserrahmenrichtlinie. CIS-Guidance Document No. 8.

Haumschmid, R., Wolfram, G., Spindler, T., Honsig-Erlenburg, W., Wimmer, R., Jagsch, A., Kainz, E., Hehenwarter, K., Wagner, B., Konecny, R., Riedmüller, R., Ibel, G. (2004). Erstellung einer fischbasierten Typologie Österreichischer Fließgewässer sowie einer Bewertungsmethode des fischökologischen Zustandes gemäß EU-Wasserrahmenrichtlinie. BA für Wasserwirtschaft, Inst. Für Gewässerökologie, Fischereibiologie und Seenkunde, Donabaum & Wolfram OEG Technisches Büro für Ökologie, Büro für Fischerei und Gewässerökologie, Amt der Kärntner Landesregierung, Abt. Umweltschutz / Gewässeraufsicht. Fa. ORCA, Amt der OÖ Landesregierung, Amt der Vorarlberger Landesregierung, Umweltbundesamt.

Hofbauer, S., Preis, S. (2005). Internationaler Vergleich der Flussgebietsplanung in Europa. i.R. des Projektes „Nachhaltige Entwicklung der Kamptal-Flusslandschaft“. I.A. der NÖ Landesakademie in enger Kooperation mit dem Amt der NÖ Landesregierung, Gruppe Wasser.

Jungwirth, M., Haidvogel, G., Moog, O., Muhar, S., Schmutz, S. (2003). Angewandte Fischökologie an Fließgewässern, Facultas Verlag.

Kanatschnig, D., Fischbacher, CH, Schmutz, P. (1999). Regionalisierte Raumentwicklung. Möglichkeiten zur Umsetzung einer Nachhaltigen Raumentwicklung auf regionaler Ebene. ÖIN Österreichisches Institut für Nachhaltige Entwicklung. I.A. des BM für Umwelt, Jugend und Familie.

Koller-Kreimel, V., Jäger, P. (2001). Guter Zustand und gutes ökologisches Potential – neue Schutz und Sanierungsziele in der europäischen Wasserpolitik. ÖWAV Jahrgang 53, Heft 5/6.

Partl, E., Maier, F., Muhar, S., Preis, S., Raffener, G., Steinbauer, S., Weiskirchner, M. (2005). Der Kamp: Meinungsumfrage zur Beteiligung der Öffentlichkeit im Rahmen der Umsetzung der EU-Wasserrahmenrichtlinie – Wissenstand und Anforderungen. Umweltdachverband und Universität für Bodenkultur, Inst. Für Hydrobiologie und Gewässermanagement.

A stylized graphic of a mountain range in white, set against a teal background. The mountains are represented by simple, rounded shapes of varying heights and widths, creating a silhouette effect.

www.ecoalbania.org
www.euronatur.org